

Emotionell intelligens -
teori och empiri i ett psykologiskt perspektiv

Lennart Sjöberg och Elisabeth Engelberg
Centrum för Riskforskning
Handelshögskolan i Stockholm

SSE/EFI Working Paper Series in Business Administration
No 2003:6
March 2003

Emotionell intelligens - teori och empiri i ett psykologiskt perspektiv

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning till emotionsbegreppet	3
Vad är emotioner?	3
Emotionsteorier	5
Dimensionsteorier	5
Kognitiv emotionsteori	6
Differentiell emotionsteori	6
Mätning av känslor	8
De fundamentala emotionerna	8
Intresse	8
Glädje	8
Övriga	9
Sorgsenhet	9
Ilska, äckel och förakt	9
Fruktan	9
Skam	9
Skuld	9
Slutsats om emotioner	10
Historik och emotionsteori	10
Känsla och tanke – ett motsatsförhållande?	10
Känsla och tanke – ett samspel för god kommunikation och förståelse?	12
Emotionell kompetens för reglering av känslor	13
Emotionell kompetens för bättre social anpassning och samverkan	14
Emotionell och social intelligens	15
Utvecklingen av begreppet emotionell intelligens	15
Mätning av EI: Metodutveckling och resultat	17
Begreppsvalidering	22
Obesvarade frågor	24
Fortsatt forskning	24
Slutsatser	25
Referenser	27

Sammanfattning

Emotioner är av avgörande betydelse i människors liv, men först ganska nyligen har deras betydelse i arbetslivet uppmärksammats. Begreppet emotionell intelligens (EI) som etablerades omkring 1990, och populäriserades i Golemans framgångsrika böcker, är ett exempel på den utvecklingen. Denna rapport handlar om EI men inleds med två avsnitt av mera allmänt slag. Vi ger först en elementär inledning till emotionspsykologin, och därefter en filosofisk och historisk översikt, innan vi går in på EI. EI-begreppet bygger på den omfattande forskning om emotioner som utförts under lång tid, och som vi kortfattat beskriver. Dock finns före 1990 bara en handfull omnämmanden av emotionell intelligens, enligt en sökning i databasen PsycLit 1872-1989. Det finns flera test på EI, även på svenska. Det finns två typer av metoder för att mäta EI: prestation och självrapport. Den sistnämnda ansatsen dominerar i praktiska tillämpningar, och det har funnits vissa psykometriska problem med prestationsmätning av EI. Numera tycks dessa dock ha till stor del övervunnits. Självrapportskalor är ofta påverkade av den tendens att ge en skönmålning av sig själv, som många testade har. Dessutom är det svårt att visa att dessa skalor ger något utöver den väl etablerade femfaktormodellen. I denna rapport beskriver vi forskning som utförts inom ramen för testningar vid HHS som syftade till ett urval baserat på personlighet. Även forskning utanför denna tillämpning beskrivs. Vi konstruerade skalor för att mäta EI, som hade acceptabla psykometriska egenskaper. I studier av begreppsvaliditeten erhöles lovande resultat. I några fall gällde detta även i förhållande till arbetsprestation. Vi fann även att hög EI gick samman med god balans arbete-fritid, låg ensamhet och lågt beroende av att "surfa på nätet". Litteraturen på området visar på ett starkt ökande intresse för begreppet EI, även om det är sant att en del tillämpningar varit utan stöd i forskningsresultat. Detta är typiskt för personlighetstestning; vi ger en kortfattad beskrivning av tre i Sverige ofta använda personlighetstest: Myers-Briggs, Thomas-systemet och OPQ. I framtida forskning är det av intresse att utveckla mått på social intelligens och att närmare studera sambandet mellan emotionell och social intelligens. Den genomgång vi gjort av den mest aktuella forskningen på området, i mars 2003, visar att det finns en stor vitalitet inom området och spännande resultat publiceras nu. EI är knappast en dagslända, utan har kommit för att stanna.

Emotionell intelligens (EI) är förmågan att identifiera och hantera emotioner hos sig själv och andra. Denna rapport behandlar begreppet som det utvecklats i modern psykologisk forskning sedan omkring 1990, men vi ger också en bakgrund i emotionsforskningens historia, och en mera elementär introduktion till emotionspsykologin.

Rapporten består av fyra huvudavsnitt. Ett inledande avsnitt ger en kortfattad och elementär översikt av emotionspsykologin. I detta avsnitt är vi "otekniska" och avstår från att ge referenser; dessa finns i stället i senare delar av rapporten där många teman av speciellt intresse för emotionell intelligens vidareutvecklas. Vi tror att avsnittet kan vara av intresse eftersom emotionsbegreppet i vardagliga sammanhang är tämligen diffust och behöver preciseras. Efter detta avsnitt behandlar vi historik kring emotioner och aktuell emotionsteori. Därefter beskrivs den aktuella utvecklingen av begreppet emotionell intelligens. Slutligen redogör vi för egen empirisk forskning på området emotionell och social intelligens och pekar på angelägna frågor för fortsatt forskning på området.

Inledning till emotionsbegreppet

Vad är emotioner?

Ibland upplever vi känslor. Känslorna kan vara behagliga eller obehagliga, och de kan variera i styrka. Med hjälp av språket kan vi beskriva många olika känslor.

Den filosofiskt lagde kanske känner sig förbryllad över vad en känsla egentligen är och hur den kan definieras. Men den frågan är egentligen inte svårare (eller lättare) än frågan om vad "rött" egentligen är. Alla vet vad ilska och fruktan är, i den bemärkelsen att alla har upplevt ilska och fruktan. På samma sätt har alla (näja, nästan alla), upplevt färgen rött. Därför är känslor något vi kan kommunicera om.

Vissa psykologer har föreslagit att det finns vissa grundläggande känslotillstånd, och att alla andra tillstånd kan beskrivas som kombinationer av de grundläggande. Vilka de grundläggande känslorna egentligen är tvistar man fortfarande om. Här skall vi emellertid huvudsakligen bygga på den syn som förfäktats av Tomkins och Izard. Enligt dem är de grundläggande känslorna tio till antalet. Tre är positiva, nämligen intresse, glädje och förvåning, medan sju är negativa, nämligen sorg, ilska, äckel, förakt, fruktan, skam och skuld. Vi kommer senare att beskriva de tio fundamentala känslorna närmare och också diskutera varför just dessa känslor kan anses fundamentala.

Känslor är av betydelse på många olika sätt. Upplevelsen av en känsla kan i sig vara behaglig eller obehaglig och är därför viktig. Känslor styr vårt handlande. Många gånger handlar vi för att uppnå positiva känslor eller för att undvika negativa. Känslor påverkar också tänkandet. Under inflytande av starka känslor fungerar tänkandet på ett annat sätt än i mera neutrala betingelser. Vi får svårt att ta hänsyn till all inkommande information, man talar om "tunnelseende" under känslomässig påverkan. Tunnelseende innebär att man förenklar situationen och endast tar hänsyn till en del av all information som föreligger. Under känslomässig påverkan har vi också en tendens att hålla fast vid antaganden som vi gjort, trots att informationen kanske tyder på att vi borde ändra ståndpunkt. Detta är effekter av emotioner som är viktiga, inte minst ur praktisk synvinkel, när människor sätts att sköta komplicerade tekniska system, som t ex kärnkraftverk. Om ett besvärligt läge uppstår i ett sådant system med risker för en katastrof, utsätts naturligtvis de mänskliga operatörerna för en känslomässig påverkan, som kan göra det svårt för dem att på ett effektivt sätt utnyttja all den komplicerade information som de behöver bearbeta för att komma till rätta med tillståndet i det tekniska systemet.

Även i mindre dramatiska omständigheter är känslorna en ständigt närvarande realitet och påverkar våra liv på ett avgörande sätt. Inom arbetslivet talar man numera ofta om stress, men stress är bara en av många aspekter på känslor. Känslor börjar uppmärksammas allt mera i organisationsforskningen, se Brundin¹ [20] för ett exempel.

Emotioner är alltså upplevelser, men de har också motsvarigheter i kroppen och i beteendet, s k *expressivt beteende*. Termen *expressivt beteende* syftar på att beteendet uttrycker någonting, i detta fall en känsla. Det beteende som man oftast anför som exempel är ansiktsuttryck. De flesta känslor åtföljs av ansiktsuttryck som är karaktäristiska för dem. Även rösten bär på en rik information om känslan.

Biologer med början i Darwin har antagit att ansiktsuttrycken har en överlevnadsfunktion, och att de har utvecklats under den biologiska utvecklingen. De är ett system för kommunikation som ger information om inre tillstånd, t ex avsikter hos en person, som också kan ge information om omgivningen till andra personer. Man kan konstatera att de fysiologiska mekanismer som genererar ansiktsuttrycken är ganska lika hos människor och apor. Ansiktsuttrycken hos människor har en slående likhet med uttryck hos djur som har funktioner som har att göra med försvar och andning.

Hos lägre djurarter saknas differentierade ansiktsuttryck och troligen också differentierade emotioner. Hos

---

¹. Siffror inom hakparenteser hänvisar till referenslistan i slutet av rapporten.

fåglar kan man börja se vissa tendenser till ansiktsuttryck som kan ha social betydelse, t ex dominansrelationer. Först hos apor och speciellt hos människor har man ett högt utvecklat muskelsystem för ansiktet. Ju högre upp man kommer i djurarterna, desto mera självständig funktion får ansiktsuttrycken. Det behövs inte längre särskild information från kroppsställning, rörelse och situation för att tolka det emotionella tillståndet. Ansiktsuttrycket räcker.

Modern kan avläsa barnets tillstånd genom dess ansiktsuttryck. Nyfödda som kan välja mellan att titta på olika saker föredrar att se på mänskliga ansikten, och redan vid tre veckors ålder tittar barn i ögonen på en vuxen person. Utvecklingen av det känslomässiga bandet mellan spädbarnet och modern befrämjas i hög grad av kommunikation via ansiktsuttryck. Det är denna emotionella kommunikation som är viktig snarare än tillfredsställelse av de grundläggande drifterna. Bowlby har föreslagit att ett känslomässigt band mellan barn och föräldrar utvecklas med hjälp av fem olika beteendesystem: sugande, fastklamrande, efterföljande, gråt och leende. Dessa är alla direkt emotionellt expressiva beteenden, där ansiktsuttryck ingår som en avgörande komponent.

Emotioner är till stor del medfödda reaktioner på vissa situationer. I en studie använde man fotografier av ansiktsuttryck som man bad invånare på Nya Guinea och Borneo (analfabeter, utan kontakt med västerlandets kultur) att matcha mot små historier. Historierna beskrev situationer som borde skapa vissa känslor. Procenten korrekta svar blev mycket hög, både bland vuxna och barn, se Tabell 1.

Tabell 1. Andel korrekta svar (procent) av bedömningar av känslouttryck, Nya Guinea

Känsla	Vuxna	Barn
Glädje	92	92
Överraskning	68	98
Sorg	79	81
Äckel	81	85
Ilska	84	90
Fruktan	83	93

Vissa skillnader i hur känslor uttrycks finns mellan kulturer. Jämför t ex svenskar och italienare! Vad som utlöser en viss känsla och vilken betydelse den har kan också vara inlärt och ganska specifikt för en kultur. I Japan är förakt och skam upplevelser som traditionellt varit mycket betydelsefulla genom att de betraktats som oerhört negativa, nästan outhärdliga. I denna mening är känslor "sociala konstruktioner". De påverkas av värderingar och normer som i sin tur är högst varierande. Men själva känslan är ingen konstruktion, utan en högst påtaglig realitet med en biologisk grund.

Emotioner kan framkallas av yttre eller inre stimulering. I vissa fall är kopplingen tydlig och allmänmänsklig. Lukten av avföring tycker nästan alla är äcklig. Men ofta är en emotionell reaktion i hög grad individuell och beroende av den tolkning man gör av situationen. Det som väcker fruktan hos en person, väcker intresse hos en annan, allt beroende på tolkningen.

Emotioner är i allmänhet ganska övergående fenomen, men olika individer skiljer sig åt i det avseendet. Man brukar därför tala om emotioner som tillstånd eller som egenskaper. När emotionen är en egenskap, har det emotionella tillståndet blivit bestående över tid. Man talar då om ett sentiment. Vissa personer utmärks av en hög ångestnivå. Här har en känsla blivit ett bestående tillstånd för individen. Individen som på detta sätt befinner sig nästan ständigt i emotionellt laddade tillstånd behöver ofta hjälp av psykologer eller läkare för att komma ur dem. Det är uppenbart att det är ett lidande att ständigt befinna sig i ett negativt tillstånd som ångest. Men om man ständigt befinner sig i ett positivt emotionellt tillstånd av högt uppskruvad glädje kan det också vara negativt, inte minst för omgivningen. Sådana tillstånd brukar kallas maniska, och personer av den typen brukar också, ehuru under protest, återfinnas bland psykologers och läkares patienter.

Emotioner har betydelse för individens anpassning och överlevnad. Från den synpunkten kan även negativa emotioner vara av positivt värde. När man blir arg, mobiliseras energi för attack mot något som hotar en. På det sättet kan man lyckas göra en koncentrerad kraftansträngning för att lösa problemet. Frukten hjälper en att hålla sig undan sådant som är farligt och alltför svårt eller mäktigt för att man skall våga sig på att attackera det. Emotionerna är kraftfulla styrmedel, som i allmänhet håller oss på rätt spår för överlevnad och anpassning. Det hindrar inte att emotionerna också kan få oss att "spåra ur", varom mera nedan.

Emotioner är framåtblickande; de tillåter oss att engagera oss i framtida möjligheter. Emotioner kan också knytas till helt olika objekt. Emotioner kan investeras i något visst sätt att fungera, t ex tänka, känna, agera, lyckas, fatta beslut. Emotioner kan kombineras med och påverka andra emotioner och de kan framkallas eller minskas på många olika sätt. Emotioner kan förstärka eller försvaga driftsimpulser. Emotioner kan inte tillfredsställas på samma sätt som motiv kan tillfredsställas. I stället är en positiv emotion i sig en tillfredsställelse.

Emotionsteorier

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för några av de viktigaste emotionsteorierna. Trots att diskussion av emotionspsykologin i sin helhet görs huvudsakligen i anslutning till Tomkins och Izards emotionsteori, har vi ansett det vara av värde att diskutera några alternativa teorier i detta avsnitt.

Dimensionsteorier. Wundt föreslog redan 1896 en dimensionell beskrivning av emotionerna. Enligt Wundt kunde emotionerna beskrivas i tre dimensioner: behag-obebehag, avslappning-spänning och lugn-vaksamhet.

Duffy föreslog att emotioner kunde beskrivas med hjälp av endast en dimension, nämligen vaksamhet. Intensiteten i beteendet definierades av henne som nivån i organismens vakenhetsnivå (engelska: "arousal"). Detta betraktades av Duffy som ett uttryck för hur mycket av organismens energi som utlösts. Enligt denna syn på emotioner kan känslor bara variera i ett enda avseende, nämligen intensitet.

I början av femtiotalet föreslog Lindsley att man borde ersätta Duffys tämligen vaga vakenhetsbegrepp med ett aktiveringsbegrepp som skulle vara förankrat neurofysiologiskt i funktionen hos hjärnstammen. Aktiveringen skulle enligt Lindsley vara detsamma som graden av aktivitet i hjärnstammens retikulära formation och därav följande aktivitetsförändringar i hjärnbarken. De senare skulle kunna upptäckas genom observationer på EEG. Enligt denna teori uppstår emotioner genom att stimuli, som antingen är yttre eller inre, påverkar hjärnstammen som i sin tur skickar impulser till hjärnbarken och talamus. Genom en okänd mekanism i hjärnan omvandlas dessa impulser till upplevelse av emotioner och till EEG-mönster av viss typ. I Lindsleys teori finns alltså precis som i Duffys ingen plats för klart skilda emotioner. Den kan bara förklara intensitetsvariation i känslor.

Det autonoma nervsystemet indelas i två delar, den sympatiska delen och den parasympatiska. Man har ofta antagit att fruktan och ångest är förknippade med en ökad aktivitet i den sympatiska delen av autonoma nervsystemet. Man har också funnit att dessa emotioner är förknippade med ett ökat systoliskt blodtryck och ökad puls. Den galvaniska hudreflexen, GSR, är ofta ett bra mått på sympatisk aktivering och har också använts som "lögndetektor"². En person som ljuger kan förväntas göra det under fruktan att bli avslöjad och borde därför ge en större GSR-respons än en person som inte ljuger. Sympatisk aktivering tycks i första hand gå samman med akut ångest eller fruktan. Kroniska tillstånd har en mera komplicerad fysiologisk bakgrund, bl a med även parasympatisk aktivering inblandad. Olika mått på autonom stimulering brukar inte vara särskilt högt korrelerade med varandra, vilket talar mot teorier som antar att emotioner egentligen är uttryck för endimensionell variation i aktiveringsnivå.

Ett metodproblem vid studier av det autonoma nervsystemet är att man kan få autonoma reaktioner även

. Idén om en lögndetektor av denna typ är gammal men har vaknat till liv igen och fått en viss tillämpning. Man måste vara medveten om att lögndetektorn är ett mycket trubbigt instrument som ingalunda garanterar att lögnen avslöjas.

genom icke emotionella aktiviteter, som t ex fysisk aktivitet av olika slag. Autonom aktivering är därför inte ett säkert mått på ett emotionellt tillstånd. På djur har man också funnit att även om alla autonoma nervbanor förstörs, så kan man ändå få känslouttryck hos djuren.

Kognitiv emotionsteori. Den mest kända kognitiva teorin härrör sig från Schachter. Enligt Schachter utgörs emotionen av fysiologisk aktivering och en kognitiv värdering av den situation som skapat aktiveringen. Aktiveringen är emellertid ospecifik. Vad som måste komma till för att fullständigt förstå känslan är en tolkning av situationen och den sker på kognitiv nivå. Genom en sådan kognitiv utvärdering av situationen kan individen "sätta etiketter" på sitt emotionella tillstånd och uppleva sig som glad, arg, rädd, etc.

Schachters namn är förknippat med ett berömt experiment, som tillgick på följande sätt. Tre grupper försökspersoner fick en injektion av adrenalin, medan en fjärde grupp fick placebo³. Adrenalin brukar förknippas med reaktioner på hot och ger en förhöjd aktiveringsnivå. Somliga försökspersoner fick korrekt förväntan om injektionens effekter, andra fick ingen information och somliga fick inkorrekt information. Försökspersonerna utsattes därefter för provokationer och påverkningar från en annan person, som antingen var ilsken eller vänlig. Till slut bad man försökspersonerna beskriva sitt eget tillstånd. Man fann då att personer som fått ingen eller felaktig information om injektionens effekter uppgav att de kände sig på samma sätt som den provocerande personen, alltså antingen arga eller glada. De som fått korrekta förväntningar om injektionens effekter påverkades mindre av den andra personen.

Resultaten stämde inte i alla detaljer med Schachters förväntningar, men de gjorde det till stor del. De personer som inte fått reda på vilka effekter adrenalin har, eller som fått felaktiga förväntningar, tolkade sitt emotionella tillstånd i enlighet med den information de hade om omgivningen. De hade anledning att förvänta sig att de skulle vara arga om de blev provocerade i den riktningen, eller glada om de påverkades i motsatt riktning, och de kom också att beskriva sitt emotionella tillstånd på det sättet. De personer som däremot haft korrekt information om injektionens effekter lät sig inte påverkas av experimentet lika lätt. Detta kan tolkas som ett resultat av att deras förväntan var alltför starkt dominerande för att kunna ställas åt sidan till följd av en senare tillkommen påverkan från en annan person.

Experimentet har diskuterats mycket och blivit ganska hårt kritiserat. Man kan undra, om inte de grupper som fått ingen eller felaktig information helt enkelt blivit mera påverkbara av omgivningen. En konflikt mellan den information de fått och de kroppskänslor som de upplevde måste ha uppstått, och detta kan ha lett till en osäkerhet som fått försökspersonerna att använda sig av första bästa möjlighet att beskriva sin situation utan att detta behövde innebära att de faktiskt haft några emotionella upplevelser av den typ de beskrev. Det har också förslagits att försökspersonerna omedvetet imiterade den andra personens ansiktsuttryck och kroppsspråk mera allmänt, och att upplevelsen av dessa egna kroppsrörelser kan ha skapat just den känsla som rapporterades. Det sistnämnda förslaget är viktigt, därför att det pekar framåt mot den differentiella emotionsteorin. Där antar man att känslan kan uppkomma bara, om man har en specifik kroppslig återkoppling från framför allt ansiktsmuskulaturen. Schachter antog inte detta. I hans teori räcker det med att man har en kognitiv tolkning av situationen som kan ha uppkommit på många olika sätt. Där spelar ansiktsmuskulaturen ingen speciellt viktig roll.

Slutligen bör anmärkas att andra forskare senare ej kunnat replikera Schachters resultat. Istället har man funnit att en aktiveringsnivå, som är oförklarlig för försökspersonen, tenderar att tolkas av honom i negativa termer. Det är alltså inte alls lika lätt att få honom att tolka in glädje som ilska, för att ta de två känslor som förekom i Schachters experiment. Schachters arbete har emellertid haft ett mycket stort genomslag och ofta anförts som bevis för hans teori, och den är ju i sin tur mycket lik suntsförnuftsmässigt tänkande. Det är vanligt i psykologin att sådana teorier är mycket seglivade, trots att betydande kritik förts fram mot dem.

Differentiell emotionsteori. Denna teori bygger på fyra grundläggande antaganden:

---

³. Med placebo menas en påverkan, oftast en tablett eller en injektion, som efter vad man vet är fysiologiskt verkningslös. Om effekter ändå uppkommer till följd av en sådan påverkan, och det är ganska vanligt, brukar de förklaras som suggestionseffekter. På senare tid har man spekulerat i att placebo kan ha starka fysiologiska effekter.

1. Det finns tio grundläggande emotioner.
2. De fundamentala emotionerna leder till olika upplevelser och olika handlingar.
3. Emotioner samverkar med varandra.
4. Emotioner samverkar också med perceptuella och kognitiva processer.

Det somatiska nervsystemet, som kontrollerar de muskler som är under viljekontroll, är enligt teorin ursprunget till emotionerna men kan också påverka det autonoma nervsystemet, som i så fall kommer att intensifiera och förlänga den emotionella processen. Utanför nervsystemet sker de mest väsentliga kroppsliga processerna i ansiktsmuskulaturen. Återkoppling från dessa muskler ingår i den emotionella upplevelsen. Även andra kroppsfunktioner, som tonläge hos talet samt kroppsställning, kan inverka. I den differentiella emotionsteorin antar man att känslan är en ganska spontan och snabb reaktion och bara i ringa utsträckning en tolkning. Den kognitiva emotionsteorin antog - som vi nyss sett - att tolkningen i förening med aktivering var det som skapade känslan. Här skiljer sig alltså de två teorierna.

Emotionerna bildar ett hierarkiskt ordnat system. Vissa emotioner kan beskrivas med en kedja från svagare till starkare, t ex intresse, fruktan och överraskning. Vissa emotioner står också i uppenbar motsats till varandra. Det gäller t ex glädje och sorg. Det finns också vissa andra kopplingar som är ganska vanliga mellan emotioner. När man utforskar en ny situation kan man uppleva en växling mellan intresse och fruktan.

I den differentiella emotionsteorin spelar alltså antagandet om ansiktsuttrycken en central roll. Redan Darwin gjorde, som vi sett ovan, undersökningar av hur emotioner uttrycks i ansiktet, men senare kom James att dominera teoribildningen kring samspelet mellan emotioner och kroppsliga processer. James antog nämligen, att emotionen var upplevelsen av kroppsliga processer, som i sin tur uppkommit som ett svar på en stimulering av något slag. De kroppsliga processer som James tänkte på i första hand var sådana som styrs av det autonoma nervsystemet och inte det somatiska, med andra ord processer som vanligtvis ligger utanför viljemässig kontroll. Något senare än James formulerade Lange en snarlik teori, som emellertid helt uteslöt möjligheten av att återkoppling från muskler under viljemässig kontroll skulle spela någon roll i känsloupplevelsen. Senare forskare har i allmänhet slagit ihop James och Langes teorier, och man brukar tala om James-Langes emotionsteori. Märkligt nog kom sedan forskningen att helt domineras av Langes idéer. Man negligerade helt enkelt möjligheten att återkoppling från viljemässigt styrda muskler kunde ha någon betydelse. Man kom också att negligeras sådana emotioner där de kroppsliga processerna ej lätt kan observeras. Ett viktigt exempel är intresse, en emotion som studerats mycket litet.

Man inriktade sig alltså på kroppens inre organ och de körtlar, som styrs av det autonoma nervsystemet. På 1920-talet formulerades emellertid en kraftfull kritik mot detta synsätt av fysiologen Cannon. I djurexperiment menade sig Cannon ha visat att emotionellt beteende kan uppkomma, även om återkoppling från inre organ ej är möjlig. Cannon menade också att reaktionen i inre organ är alltför långsam och ospecifik för att kunna förklara all variation i emotionella upplevelser, samt att samma emotioner kan föreligga trots att man har olika processer i de inre organen och vice versa. Vidare menade Cannon sig ha visat att artificiellt genererade förändringar i inre organ inte skapar emotioner. Cannon uppmärksammade emellertid ej möjligheten att ansiktsuttryck kan ha en speciell roll när det gäller återkoppling till centrala nervsystemet och därigenom uppkommande emotioner.

Tomkins hävdade att emotioner huvudsakligen är upplevelser av det egna ansiktsuttrycket. De flesta av Cannons invändningar mot James-Langes teori kan ej riktas mot ansiktsuttryckshypotesen. Ansiktsmuskulaturen är fint differentierad och reagerar snabbt, vilket ej kroppens inre organ gör. Reaktionerna i kroppens inre organ är bara en bakgrund till känsloupplevelsen enligt Tomkins. Ansiktsuttrycket är ett medfött svar på stimulering. Detta betyder emellertid inte att kopplingen är perfekt. Känslan består både av processer i centrala nervsystemet och återkoppling av skeenden i ansiktsmuskulaturen. Dessutom reagerar även kroppens körtlar, andningsorganen och hjärtat. Detta kan också upplevas och lätt sammanblandas med den specifika känslan som inte beror på dessa autonomt styrda processer. Vi upplever inte heller specifikt ansiktsuttrycket som någonting utanför medvetandet på samma sätt som vi kan uppleva andra kroppsprocesser.

Men kan man inte undertrycka själva uttrycket av känslor i ansiktet? Det är väl känt att så kan ske i viss mån ("poker-face"), men mycket snabba ansiktsuttryck kan ändå förekomma och vara tillräckliga för att skapa känslolagret. Dessutom kan ett stimuleringsmönster finnas i muskulaturen som är undertryckt men ändå tillräckligt för att upptäckas med elektronisk apparatur, trots att man inte kan se det i ansiktet. Dessutom kan genom betingning en förknippning ha skapats mellan en viss stimulussituation och en känsla, och minnet av känslan kan ersätta återkopplingen från ansiktsmuskulaturen.

Under vissa ovanliga omständigheter kan återkoppling från ansiktet ske utan att man har motsvarande emotionella upplevelse. Detta kan bero på att man är upptagen av andra mycket involverande processer, som i sig också kan vara emotionella. Hämning av känsloupplevelse kan också bero på en stark önskning.

Känslor som på detta sätt inte når medvetandet kan leda till ospecifik aktivering och autonoma effekter. Så småningom kan resultatet bli psykosomatiska sjukdomar. De som visar känslan ganska litet i sitt ansiktsuttryck brukar visa en större autonom aktivering. Känslreaktionen kan också lagras i minnet och dyka upp i medvetandet vid en senare tidpunkt.

Det är också väl känt att man kan framställa en känsla i ansiktsuttrycket utan att man i själva verket har den. Den bristande kopplingen mellan ansiktsuttryck och känsla kan dessa fall bero på att det finns skillnader mellan det äkta och det efterliknade ansiktsuttrycket eller på grund av en hämning av känslan. Trots detta kan man i viss mån framkalla känsloutryck den här vägen. "Upp med mungiporna" är en hurtfrisk uppmaning till den sorgsne, som alltså kan ha ett visst fog för sig.

Mätning av känslor

Ekman har utvecklat en teknik för att mäta emotioner i ansiktsuttryck. Man utvärderar varje uttryck i tre områden av ansiktet, nämligen panna-ögonbryn, ögon och nedre delen av ansiktet inklusive kinder, näsa, mun och haka. Man matchar en del av det ansikte som skall bedömas med typphotografier och får mått på sex olika emotioner, nämligen glädje, överraskning, sorg, ilska, äckel och fruktan. Tekniken har visat sig kunna skilja väl med försökspersoner som tittar på olika filmer, som förväntas skapa olika känslor.

En av de viktigaste metoderna för att studera känsloupplevelser är att använda sig av frågeformulär som baseras på adjektiv som beskriver känslor. Stämningsskala kan beskrivas i tre skalor som sammanfaller med Wundts tre grundläggande känslodimensioner, nämligen behag-obehag, spänning och aktivering. Den differentiella emotionsskalan som utvecklats av Izard är ett frågeformulär som avser att mäta de tio grundläggande emotionerna i den differentiella emotionsteorin. Stämningsskala- och emotionsskalor har ursprungligen utvecklats för att mäta tillfälliga emotionella tillstånd. De kan emellertid med små förändringar också användas för att mäta mera kroniska eller egenskapsliknande tillstånd. När man mäter det tillfälliga tillståndet, kan man fråga efter i hur hög grad försökspersonen utmärks av ordet i fråga. När man frågar efter mer bestående tillstånd, kan man t ex be personen ange hur ofta under den senaste veckan han känt på ett visst sätt.

De fundamentala emotionerna

Intresse. Nyfikenhet har uppmärksammats mycket i aktuell psykologisk forskning. Detta motiv är nära kopplat till känslan intresse. Denna känsla är kanske den vanligaste av alla normala och positiva känslor. När man är intresserad, är man också koncentrerad, man inriktar konsekvent sin uppmärksamhet mot det som väckt intresset, man känner sig engagerad, fascinerad, nyfiken. Känslan är behaglig och i viss mån spänd. Ofta går intresse tillsammans med glädje. Intresse är av betydelse både för att upprätthålla sociala relationer och för att utveckla kompetens. Enligt teorin utlöses känslan intresse av alla förändringar och nyheter som man upplever. Intresse påverkar driftsimpulserna och förstärker dem.

Glädje. Glädje utlöses av tillfredsställelse eller sensuell njutning. Glädje är mest en biprodukt av andra fenomen och inte något som man medvetet avsett. Glädje kan följa på att man slipper ifrån påfrestningar eller negativa känslor. Tillsammans med intresse hjälper glädje till att skapa och upprätthålla sociala relationer. Man har funnit att mera aktiva människor också upplever mera positiva känslor, inklusive glädje.

Överraskning. Överraskning är nästan definitionsmässigt en mycket snabbt övergående känsla. Den har inte särskilt motiverande effekter. Överraskning är dock i allmänhet en positiv känsla, som är förknippad med självförtroende. Överraskning innehåller även en viss spändhet och den är inte uteslutande positiv. Man kanske kan säga att den ligger halvvägs mellan positiva och negativa känslor. Det tycks som om överraskningen hade till funktion att förbereda individen att ta itu med en oväntad händelse. Överraskningen så att säga suddar ut pågående mentala aktiviteter och gör individen klar att ta itu med det uppdykande problemet.

Sorgsenhet. Sorgsenhet utmärks av en måttlig stimuleringsnivå. Sorgsenhet är mindre spänd än någon annan känsla. Den typiska situationen för sorgsenhet är barnets separation från modern. Upplevelsen av sorgsenhet innehåller känslor av håglöshet, hopplöshet, ensamhet och isolering. Sorgsenhet kan också ha den effekten att den förbättrar sociala relationer; den väcker medlidande. Sorg är ofta kombinerad med andra känslor beroende på vad som lett till förlusten.

Den vanligaste psykiska problemet är depression. I depression ingår förutom sorgsenhet ofta andra känslor som ilska, äckel och förakt, fruktan, skuld och skam.

Ilkska, äckel och förakt. Ilkska, äckel och förakt är olika känslor med de förekommer ofta tillsammans. I kombination brukar de kallas för fientlighet. Ilkska är en känsla som innehåller mycket spänning och impulsivitet. Dessutom innehåller ilkska en stark självtillit. Ilkska mobiliserar energi för försvar och ger en känsla av styrka. Äckel är ett försvar mot ohälsosam föda. Förakt är ofta kopplat med känslor av överlägsenhet.

Fientlighet är ofta kombinerad med tankar om att skada eller förödmjuka eller besegra föremålet för fientligheten.

Fruktan. Neurofysiologiskt tycks fruktan ha en del gemensamt med överraskning, åtminstone i början av processen. Fruktan kan utlösas både av inlärd och medfödda reningar. Situationer som naturligt kan leda till fruktan är att vara ensam, att möta något som är obekant, att vara högt uppe, plötsliga förändringar och smärta. Naturligtvis är skillnaderna stora mellan individer, både vad avser nivån på fruktan och vad man är rädd för.

Fruktan innehåller en ganska hög spänningsnivå. Fruktan kan kontrolleras i viss mån med hjälp av beteendeterapeutiska tekniker (desensibilisering). Ängest innehåller fruktan och även andra känslor, som sorgsenhet, ilkska, skam, skuld och intresse.

Skam. Skam och skuld har gemensamma neurofysiologiska grunder men upplevs inte på samma sätt. Upplevelsen av skam innebär att man snabbt och intensivt blir självmedveten. Denna känsla dominerar så medvetet att övrigt tänkande blir hämmat. Man börjar stamma och betar sig klumpigt. Skam upplevs vanligtvis tillsammans med andra. Ofta beror skam på att man är bekymrad över hur andra bedömer en. I skamkänslan finns ett inslag av att man nedvärderar sig själv, känner sig hjälplös och okunnig och besegrad. Skam är en ganska spänd och impulsiv känsla men inte så obehaglig som många andra av de negativa emotionerna.

Skam kan utlösas av en situation som innebär en icke önskad exponering av en själv. Hos vuxna är skam förknippad med en känsla av att man inte lyckas leva upp till sitt ideal.

Skam innebär att man blir känslig för andras åsikter och känslor. På det sättet kan skam ha en positiv social funktion. Skam kan också ha betydelse för att utveckla självkontroll. Om man kan överkomma sina skamkänslor, kan det öka ens frihet och självförtroende. Skam är ofta förknippad med sexuell samvaro. Förakt utlöser ofta skam. Föraktet kan komma från det egna jaget såväl som från andra.

Skuld. Skuld spelar en nyckelroll i utvecklingen av ansvar och samvete. Skuld utlöses huvudsakligen av inlärd faktorer. Dessa inlärd kopplingar mellan sociala situationer och skuld utvecklar och motiverar moraliskt beteende. Skam och skuld uppkommer ofta tillsammans, dock kan skam vara helt oberoende av skuld. Skam tycks innehålla föreställningar om sanktioner från andra, men skuld är huvudsakligen en funktion av ens egna regler. Man känner skuld om man har brutit mot dessa regler.

Upplevelsen av skuld innebär en gnagande känsla att man har handlat fel, att man inte är en moraliskt fullvärdig

person i andras eller egna ögon. Skuld är ofta kopplad med sorgsenhet och fruktan samt spänning. Skuld innebär ganska dålig självtillit. Skuld påverkar också socialt ansvar och sexuella och aggressiva funktioner.

Slutsats om emotioner

Emotionerna är en av de mera gåtfulla delarna av själslivet och området tillhör inte de mest utforskade. Längre dominerades forskningen av enkla fysiologiska teorier, vilket bl a hade den konsekvensen att man uppmärksammade bara en ringa del av alla de intressanta fenomenen inom området. Psykoanalytisk teori trasslade till debatten om emotionerna på ett till synes okorrigerbart sätt genom att laborera med begrepp som "omedvetna känslor". I den psykoanalytiska traditionen är känslorna av största betydelse men hur de skall studeras är ytterst oklart, liksom det åtminstone för mig är fullständigt oklart vad en "omedveten känsla" är för något. Det här låter kanske negativistiskt, men i så fall har vi förmedlat fel intryck. Det finns många intressanta resultat inom emotionsforskningen. I följande delar av denna rapport går vi i detalj in på utvecklingen av forskningen om emotion och kognition i allmänhet och emotionell intelligens i synnerhet.

Historik och emotionsteori

Känsla och tanke – ett motsatsförhållande?

Forskningen om EI vilar på ett antagande om att våra emotionella och kognitiva förmågor samverkar. Detta antagande har dock varit långt ifrån självklart. Synen på förhållandet mellan känslor och förnuft har skiftat i takt med filosofiska och vetenskapsteoretiska strömningar. Nedan beskrivs kortfattat några av de försök som genom tiderna har gjorts för att förstå hur kognition förhåller sig till emotion.

De allra första som resonerade kring detta var Platon och Aristoteles, som formulerade de två olika huvudprinciper utifrån vilka senare teoretiker har fört diskussionen vidare. Grovt sett kan den ena av dessa principer sägas beskriva emotion som underlägset intellektet, och den andra av dessa principer kan sägas tillskriva emotion egenskaper av subtil visdom.

Platon betraktade den mänskliga naturen som underkastad en evig kamp för att tillgodose kravet att balansera mellan motstridiga krafter. Emotioner liknades vid vilda hästar som förnuftet måste tämja, eftersom de annars kunde inverka menligt på logik och rationella resonemang. Platon var besjälad av tanken att människan tack vare sin förmåga till abstrakt tänkande kunde uppnå en perfekt kunskap om sanningen. Enbart utifrån en rationell grund kunde verkligheten så som den *de facto* förhöll sig uppenbaras för människan, men denna strävan kunde försinkas och stymmas om det svårkontrollerade känslolivet tilläts inverka. Platon bidrog därmed till en dualistisk syn på hur emotion och kognition förhåller sig, det som senare blev en uppdelning mellan kropp och själ [12].

Aristoteles å sin sida gjorde inte någon sådan åtskillnad, förmodligen därför att han inte ägnade mycket energi åt att resonera kring emotion i sig [51]. Det mest konkreta är hans ståndpunkt att känslor uppkommer ur önsketänkande och trosföreställningar om människan och världen i stort, och därmed är känsloreaktioner en produkt av hur vi betraktar och tolkar skeenden i omgivningen. Exempelvis uppstår ilska till följd av en uppfattning om att man själv eller någon närstående har blivit orättfärdigt behandlad, och han nämner att upplevelsen åtföljs av fysiskt obehag och en önskan om hämnd. Om än flyktigt, tangerade han med andra ord det som modern psykologi inbegriper i begreppet emotion, dvs. fysiologiska yttringar av olika slag och beteendemässiga tendenser. Aristoteles menade vidare att omständigheter som fattigdom, krig och brutna avtal är grogrund för ilska, och detta är huvudpoängen i hans resonemang, nämligen att ilska är en naturlig reaktion på överträdelser av etiska principer. I sådana sammanhang är emotion en kraft mobiliserad av förnuftet som manar till moral och anständighet.

Även stoikerna menade att emotioner uppkom till följd av tankeprocesser, men att den typen av mental aktivitet är snudd på oetisk. Att begrunda sina känsloreaktioner inriktar människan alltför mycket på den egna situationen och det egna välbefinnandet, medan hon istället borde sträva efter att höja sig över dylik egoism och fåfänga, se Rist [128]. Aristoteles, liksom stoikerna, kan därför sägas vara föregångare till de kognitivt

orienterade teorierna om emotion som formulerats i vår tid.

Medeltida filosofer föredrog att betrakta emotioner som någonting kroppsligt, eftersom ett sådant synsätt stämde bättre överens med den kristna läran om den odödliga själen i en kropp styrd av djuriska krafter. Emotioner reducerades, i modern terminologi, till drifter eller impulser, och betraktades inte som sprungna ur vår kognitiva förmåga. De var kroppsliga sensationer som trängde sig på själen med dess tankemässiga, utvärderande och viljestyrda väsen endast i den utsträckning som man tog sig tid och kraft att reflektera över sådana sensationer. I fall när sådana reflektioner fjättrade människan till vällust, högmod eller avund varnade de kristna dogmerna om arvssynden, himmel och helvete, att hon riskerade att bli en förtappad själ, medan kärlek och hopp upphöjdes till ideala känslotillstånd, se Hyman och Walsh [66] .

En mer vetenskapligt präglad variant av emotionsteori formulerades något senare av Descartes [36] . Han menade att varseblivning av olika stimuli i omgivningen ger upphov till kroppsliga reaktioner vilka fortplantar sig i själen som en spegelbild. Det är kvalitativa skillnader i kroppens inre reaktionsmönster och yttre beteenden som ger upphov till kvalitativa skillnader i sådana spegelbilder, vilka i sig utgör själva emotionerna. Det problematiska med dessa spegelbilder var, enligt Descartes, deras benägenhet att dröja kvar i själen. Ibland förstärkte de mindre bra tankegångar, men å andra sidan förankrade de emellanåt också tankar som gjorde gott, men det mest dubiösa var att de är och förblir sinnesintryck av den yttre världen. I den egenskapen kunde det vara tveksamt om sådana själens sinnesintryck, i likhet med drömmar, motsvarade en korrekt återgivning av verkligheten. Detta ledde till Descartes påstående om existensen av två världar: en objektiv värld som var möjlig att undersöka vetenskapligt, och en subjektiv värld bestående av vårt medvetande, som var möjlig att utforska via introspektion. Det förstnämnda var världen så som den faktiskt är beskaffad, och det sistnämnda var den värld som varje tänkande varelse upplevde. Den dualism som Descartes företrädde visade sig framledes bidra till två olika strategier för det vetenskapliga studiet av emotion.

Det kartesianska synsättet var fortfarande förhärskande vid förra sekelskiftet, och William James [72] analys av emotioner var i allt väsentligt snarlik den som Descartes redan hade formulerat. Eftersom varje emotion inte var någonting annat än ett visst mönster av fysiologiska reaktioner, bestod den enda egentliga utmaningen för forskarna att studera och kartlägga detaljerna i sådana fysiologiska förlopp för varje enskild emotion [84] . Detta var helt i linje med dåtidens vetenskap som underströk vikten av strikt kontrollerade experiment. Det reduktionistiska förhållningssättet renodlades ytterligare genom behavioristernas uttryckliga betoning av objektiva observationer. Data via introspektion var enligt dem subjektiva och därmed inte godtagbara. Emotioner kunde endast förstås genom studier av de kroppsliga förändringar [166] . Det visade sig dock snart att fysiologiska kroppsreaktioner inte varierar tillräckligt för att det skall vara möjligt att åstadkomma en så specifik beskrivning av enskilda emotioner [22] .

Den ståndpunkt som William James gav uttryck för var i många stycken motsägelsefull, vilket kan förklaras med att han sällade sig till det filosofiska lägret när psykologi vid denna tid bröts ur och blev ett eget ämnesområde. I James filosofiska skrift från 1890 [73] verkar han oväntat tillerkänna det kognitiva en större betydelse. I denna skrift beskrivs de fysiologiska reaktionerna som ett flöde av emotion som drabbar det "subjektiva mig", medan det "objektiva jag" betraktar detta flöde av känslor i syfte att analysera det och finna mening i sådana upplevelser. Den subjektiva sidan av vårt själv upplever sinnesintrycken i sin råa form, och vårt själv som objekt är höljt i en medvetandesfär som mer intimt förbinder emotioner till sitt väsen.

Detta kan sägas vara en första ansats att betrakta det upplevelsemässiga och det meningsskapande som två olika, men icke desto mindre lika oumbärliga aspekter av vår emotionella förmåga. Även om var och en av dem tar intryck av omvärlden på sitt särskilda sätt, är ingen av dem mer giltig än den andra. Detta torde innebära att om den ena aspekten skulle uteslutas till förmån för den andra, har vi inte längre samma förmåga till känslorferenheter. Frågeställningen aktualiserades i och med diskussionen mellan Zajonc och Lazarus. Deras meningsutbyte handlade om huruvida emotion kan uppstå med eller utan kognitiv aktivitet. Zajonc hävdade att människor kan uppvisa vissa preferenser utan att tankemässigt ha kommit fram till dem. Lazarus hävdade å sin sida att oavsett på vilket sätt som vi erfar omvärlden, tar vi alltid ett ställningstagande på kognitiva grunder som görs i relation till vårt själv, med andra ord skapas preferenser utifrån en bedömning av den relevans och betydelse som olika skeenden har för individen. De två forskarna belyste dock olika sidor av samma fenomen, vilket senare forskning har visat. Zajoncs resonemang fokuserar på spontana, evolutionärt programmerade och därigenom relativt enkla affektiva reaktioner [14] , medan Lazarus är inriktad på emotion

av komplext slag, se t.ex. Smith, Haynes, Lazarus, och Pope [156]. Efter de första inläggen i deras debatt publicerade LeDoux [90] en redogörelse om hur neurofysiologiska rön tycktes ge för handen att emotion bearbetas på två samverkande nivåer, varav den ena bearbetar icke-verbala aspekter och den andra kognitiva aspekter av samma emotionella upplevelse. Senare neuropsykologiska rön har ytterligare givit stöd åt denna analys. Exempelvis redogör Damasio [33] med hjälp av ett antal fallstudier för hur brister i vår emotionella förmåga inverkar menligt på vår förmåga att tänka, resonera och förhålla oss till andra.

Känsla och tanke – ett samspel för god kommunikation och förståelse?

Eftersom EI är förmågan att uppfatta emotioner, är det en fråga om att bland annat varsebli och urskilja icke-verbala information i den mänskliga repertoaren av gester, övrigt kroppsspråk, röstläge och ansiktsuttryck [42]. Emotionspsykologisk forskning som påbörjades av Tomkins [162] har främst varit inriktad på ansiktsuttryck, och har sitt ursprung i Darwins tes om att emotioner är grunden för en uråldrig form av kommunikation. Enligt Darwin [34] var det fråga om en förmåga till ett icke-verbalt utbyte av information, som utvecklats i syfte att främja artens överlevnad. Exempelvis signalerar avsmak hos apor till övriga flockmedlemmar förekomst av otjänlig föda, och rädsla är en varning om hot eller fara. Vad som tycks stödja Darwins hypotes är att samma uttryck för ilska och aggression går att iakttä hos djur längre ner på den utvecklingsstegen [127]. Både schimpans och varg blottar tänderna på samma sätt som människan samtidigt som blicken fixeras tydligt på det som utlöst reaktionen. Diverse empiriska rön tycks ytterligare stödja Darwins hypotes, t.ex. att man signifikant snabbare upptäcker ett ilsket ansikte i en folkhop av neutrala miner än ett glatt dito [62].

Lingvister har föreslagit att upptakten till det mänskliga talet skedde i och med att människans föregångare reste sig på bakbenen. På så vis frigjordes händerna för kommunikation med gester. Efter en tid togs händerna i bruk för att hantera verktyg och därför började läten frambringas med hjälp av struphuvud, käke och mun. Det talade språket i modern mening möjliggjordes dock främst av den mänskliga hjärnans senare utveckling, se diskussion i Kandel, Schwartz, och Jessell [78]. Den äldre delen av hjärnan bearbetar sensorisk information av emotionell betydelse (t.ex. ansiktsuttryck), men det är den senare utvecklade frontalloben som möjliggör förmågan till tankearbete kring våra känsloreaktioner och till viss del att ge verbala uttryck för sådana [33]. Frågan är i vilken utsträckning vi fortfarande tar hjälp av den icke-verbala information som vi varseblir för att tolka och förstå människor och skeenden i vår omgivning.

Studier inom forskningsområdet inkluderar test av denna aspekt av EI. Den vanligaste metoden är den som Darwin använde, dvs. att visa fotografier av ansikten och be människor att bedöma vilken emotion som uttrycks, se t.ex. Ekman, Friesen, och Tomkins [43]. Den kritik som ofta framförts mot denna metod har varit att emotionella ansiktsuttryck kan vara kulturspecifika [135]. Om studier baseras på en homogen grupp kan detta leda till att man felaktigt drar slutsatsen att ansiktsuttryck har en universell innebörd. Detta fick Paul Ekman att 1967 ge sig iväg till Nya Guinea, där det fanns en folkgrupp som aldrig varit i kontakt med någon annan kultur än sin egen och som träffat ytterst få personer från andra kulturer. De var analfabeter vilket innebar att Ekman med hjälp av en tolk lät läsa upp små historier (vilka återgav typiska situationer för den kulturen). Efter att ha lyssnat på respektive historier, fick åhöraren peka på det ansiktsuttryck som passade till historiens innehåll. Resultaten visade att denna isolerade folkgrupp valde samma ansiktsuttryck för att benämna emotionerna i fråga som litterata folkgrupper i 21 västländer. Resultaten kunde tolkas som att ett litet antal uttryck måste betraktas som universella i den meningen att de förmedlar samma innebörd i stort sett oavsett kulturell tillhörighet.

Metodmässigt täcker historier i skriven eller uppläst form in en annan dimension av EI-förmågan. Att bedöma ansiktsuttryck mäter endast observatörens förmåga att tillgodogöra sig information om den emotion som uttrycks. Bedömning av historier däremot mäter hur skicklig respondenten är på att utröna information ur sammanhanget, eller att dra fördel av kunskap om vilka emotioner som sannolikt brukar uttryckas i givna situationer. I synnerhet gäller detta emotioner som uttrycks med samma ansiktsmotorik, t.ex. besvikelse, ånger, skam och skuld, se Ekman [41]. Likaså gäller detta komplexa uttryck som exempelvis vördnad vilket bedöms som en kombination av rädsla och överraskning [126]. För att göra en korrekt bedömning av något värde i det sociala livet krävs mer kunskap än enbart förmågan att identifiera uttrycket som sådant. Bedömning av historier skulle alltså mäta hur pass väl en person behärskar verbala och kognitiva aspekter på emotion, samt i vilken mån han eller hon har kunskap om de kulturella konventionerna rörande emotionella reaktioner.

Forskning initierad av Magda Arnold [1] har visat att sådan kunskap består av en uppsättning kognitiva kriterier som avgör vilken emotion som utlöses till följd av olika omständigheter [131; 155]. Dessa kriterier utgörs bland annat av grad av upplevd kontroll över situationen, huruvida man själv eller någon annan är ansvarig för det uppkomna, och hur förutsägbara eller osäkra konsekvenserna är. Kritiken mot denna typ av studier är att emotion reduceras till ett statistiskt fenomen, och att man därför missar dess mer dynamiska väsen [141]. Även om emotioner skulle uppkomma och differentieras på basis av en subjektiv bedömning av det inträffades personliga relevans, låter sig inte komplexa emotioner som till exempel svartsjuka fångas in med de olika kognitiva kriterierna, utan kräver en mer djuplodande referens till individens uppfattning om det sammanhang i vilket hon befinner sig. Senare forskare inom denna tradition har fortsatt arbetet med att studera tankeprocesser rörande känsloreaktioner, och de studerar dem allteftersom de erfars, se t.ex. Levine [91].

För att sammanfatta så här långt är det rimligt att anta att vissa ansiktsuttryck är knutna till de specifika s.k. grundläggande emotionerna till vilka hör bl.a. ilska, rädsla och överraskning. De definieras som nödvändiga för vår överlevnad, uttrycks spontant och har i princip samma betydelse i alla kulturer [15; 69]. Via naturlig selektion har vi fått grundläggande emotioner vilka till stor del står utanför vår viljekontroll, men andra uttryck lär vi oss allteftersom samhälle och kultur präglar oss. Vi behöver både känslor och tankeprocesser, eftersom spontana emotionella uttryck förstås omedelbart, medan symbolisk, känslomättad information först måste bearbetas kognitivt [21]. I den mänskliga kommunikationen blir uttryck dock inte alltid synliga med varje känsloupplevelse, eftersom människan kan kontrollera sina ansiktsmuskler och därmed undvika uppvisandet av vissa uttryck [110]. Det är inte heller självklart att vi erfar de emotioner vi borde känna enligt de uttryck vi visar upp, eftersom vi kan prestera ansiktsuttryck som snarare står i överensstämmelse med sociala normer och förväntningar [40; 58; 164]. Evolutionen har försett oss med en förmåga att utläsa viss väsentlig information ur emotionella uttryck, men vad mer utöver detta som vi kan utläsa ur spontana, undertryckta, eller presterade uttryck, är förmodligen beroende av hur emotionellt intelligenta vi är.

Det var först med lanseringen av begreppet EI som man började undersöka huruvida människor varierar i förmågan att utläsa, tolka och förstå icke-verbala känslouttryck. Individuella skillnader i detta avseende hade man tidigare inte beaktat. Eftersom EI även inbegriper förmågan att reglera sina egna och andras känslotillstånd är det naturligt att utgå från att individuella skillnader också föreligger i fråga om denna förmåga. Samtidigt är det alls inte självklart att förmågan är enhetlig – den kan vara av skiftande slag beroende på vilken typ av känslouttryck som det gäller. Denna typ av frågeställning diskuterar vi senare i rapporten, när vi kommer in på de aktuella försöken att mäta EI.

Emotionell kompetens för reglering av känslor

För de allra flesta människor förmedlar de egna känsloreaktionerna information om deras förhållningssätt och relationer till omvärlden. De ger närmare bestämt en viss information om hur vi upplever våra relationer till andra, samt om våra motiv och intressen. En emotion är därmed en reaktion på vad som är samstämmigt eller inte med våra olika målsättningar, och är på så vis i grunden ett slags meningsskapande, se Lazarus [88]. Den mening vi tolkar ur våra känslor är dock beroende på det stämningssläge som vi befinner oss i. Psykologisk forskning har visat att känslor kan högst påtagligt påverka tankeinnehållet på ett sätt som innebär att våra tolkningar snedvrids. En positiv känsla tenderar att underlätta bedömningar om det mesta till sin fördel, som exempelvis den egna hälsan eller samhällsekonomin, och vice versa för en negativ känsla [16; 37; 50; 68]. Positiva stämningsslägen har också visat sig bidra till en större kreativitet vad gäller både problemlösning och beslutsfattande [67]. En förklaring till denna effekt är att personer vid gott humör är mer motiverade att mer ingående bearbeta det underlag med information som de har tillgång till. EI är därmed inte bara en fråga om att resonera på ett sätt som inbegriper emotion, utan även att reglera sina känslotillstånd så att emotion kan bidra på ett gynnsamt sätt till kognition [97].

Att hitta sätt att hantera och reglera känslotillstånd har sedan länge utgjort en forskningsuppgift inom psykologin [10; 87]. Det nya med EI-begreppet är en strävan att tillämpa de rön man funnit inom klinisk forskning på gemene man. Därvid bygger man på de kognitionspsykologiska fundament som vi diskuterat ovan. Om emotioner gestaltas ur bestämda tankemönster för att tolka egna känsloreaktioner eller det som händer runtomkring individen, är det möjligt att förändra sådana mönster så att de istället ger upphov till emotioner som bidrar till ett ökat välbefinnande. En viktig del i ett sådant arbete är givetvis att förstå orsaker till uppkomst och förändringar i känslotillstånd. En annan viktig del är att behärska en förmåga att kognitivt

kunna kontrollera och vid behov styra det egna stämningläget; se diskussion om s.k. ”meta-mood” [101] . Forskning på icke-kliniska grupper visar att människor tillgriper några olika sätt att reglera emotioner, se diskussion i Gross [59] , men det är först ganska nyligen som man har funnit viss individuell variation i man hur väljer att reglera i givna omständigheter [30; 161] .

Det finns rön som antyder att det är väsentligt att vara i kontakt med och reglera sina känslreaktioner för att effektivt kunna hantera och åtgärda en situation eller omständighet som är hindrande eller obehaglig [108] . Att inte hantera och reglera emotioner leder till sociala och emotionella besvär och sämre socialt fungerande. Studier visar att, att enbart tala om eller skriva ner de känslor som man erfar har en påtaglig positiv effekt [123] . Exempelvis har man studerat detta genom att jämföra två grupper av arbetslösa. I den ena gruppen fick personerna skriva om hur de upplevde arbetslösheten i några minuter under fem dagar, medan i den andra gruppen fick personerna skriva om hur de använde sin tid. Det var ingen skillnad mellan grupperna vad gällde antal utlysta arbetstillfällen som de hade sökt, eller antalet intervjuer som de hade kallats till. Trots detta var det flera som fick ny anställning bland dem som skrivit om sin arbetslöshet. Detta har förklarats med att de inte längre gav uttryck för samma ilska och frustration och istället uppträdde mer avspänt vid intervjuerna. Liknande positiva resultat har påvisats bland nyantagna högskolestudenter som bearbetar nervositet och oro med att klara av de akademiska studierna.

Reglering av emotioner torde vara relaterat till EI, i synnerhet när begreppet definieras som förmåga till självkontroll, uthållighet och att motivera sig själv [56] . Ett vanligt mått på förmågan att utöva självkontroll, och att behärska sina infall och impulser, är den tid man förmår att skjuta upp en behovstillfredsställelse. Den klassiska situation som studerats är barnet som ges valet att äta en godis omgående eller att vänta några minuter och istället kunna äta två godisbitar [113] . Longitudinella studier visar en tendens bland de barn som motstod den omedelbara frestelsen att som vuxna ha större framgång i sina studier och högre grad av social anpassning [111] .

Emotionell kompetens för bättre social anpassning och samverkan

Ovan har vi redogjort för emotionernas roll i kommunikation, och denna är i sin tur av betydelse för anpassning till andra. Enbart genom att närmare granska några av de grundläggande emotionerna verkar det uppenbart att emotionella uttryck indirekt bidrar till social sammanhållning och viss effektivitet i sådan samverkan. Glädje signalerar acceptans och en invit till kontakt vilket givetvis stärker sociala band, och kan ingjuta välmående i gruppen [70] . Att få ta del av andras glädje kan vara avstressande och ge ny energi för att hantera krävande situationer [89] . Ledsamhet stärker likaledes sociala band. Exempelvis brukar familj och vänner samlas för att sörja förlusten av en närstående, vilket påminner om värdet av den gemenskap som är möjlig att åtnjuta inom trängre kretsar eller av att ingå i ett samhällskollektiv [3] . Missämja eller aggression mellan medlemmar kan i en väl etablerad grupp stävjas med hjälp av ilskna reaktioner från övriga [163] . Likaså kan de som bryter mot normer och konventioner återföras till ordningen med hjälp av uttryck av avsmak och förakt från omgivningen. Skamkänslor kan fungera som en katalysator för social konformitet, och skuldskänslor kan motivera individen att axla sin del av ansvaret för gruppens välfärd [92] . Det ständiga utbytet av emotionella signaler underlättar alltså individens anpassning till det sociala livet. Exempelvis har man funnit att ju skickligare förskolebarn är på att varsebli och förstå de andra barnens känslor, desto snabbare finner de sig tillrätta och ju mer populära blir de [64] . Ju bättre man är på att avläsa information om andras känslouttryck, liksom ur de egna känslorna, desto bättre förutsättning har man att passa in i ett socialt sammanhang.

Det verkar otvetydigt att emotionella uttryck spelar en avgörande roll för att skapa och bibehålla sociala relationer. Personer som är oförmögna till ansiktsmotorik (t.ex. vid Mobius syndrom) eller att varsebli röstens olika emotionella tonlägen [132] rapporterar att de sällan lyckas odla ens flyktiga bekantskaper. Ett antal studier visar att emotionella uttryck tenderar att överföras mellan dem som interagerar med varandra [63; 117] . En sådan effekt torde underlätta förståelse av någon annans känslotillstånd utöver det som denne berättar, men individer torde även variera i mottaglighet för emotionella signaler i omgivningen. Studier visar att individer åtminstone tenderar att variera i hur starkt de reagerar på emotionella stimuli någonting som har benämnts som emotionell reaktivitet [86] . Vidare har man funnit att de som uppvisar hög emotionell reaktivitet är engagerade i ett större antal sociala aktiviteter och har ett större socialt nätverk.

Emotionell reaktivitet är till viss del kopplad till empati [39] som i sin tur är tydligt relaterad till EI [98] . Mer

konkret innebär ju empati att sätta sig själv i någon annans plats och att på så vis försöka förstå hur denne tänker och känner. Studier antyder att empati spelar en viss roll för samarbete [85]. Eisenberg och Fabes [38] hävdar att individuella skillnader i hur individen reglerar uppkomst, intensitet och varaktighet av känslotillstånd och fysiologiska reaktioner, spelar en avgörande roll i en rad aspekter av socialt fungerande. Det sätt på vilket individer erfar, uttrycker och hanterar sina känslor borde långsiktigt påverka sociala relationer. Detta påstående får stöd av Engelbergs och Sjöbergs rön [46] om ett samband mellan emotionell reaktivitet och EI, samt att EI i sin tur var relaterat till en högre grad av social anpassning.

Emotionell och social intelligens

Utvecklingen av begreppet emotionell intelligens

Sociala och emotionella faktorer, i vid mening, spelar alltså troligen ofta en avgörande roll i arbetslivet. Det är inte ovanligt att chefer kritiserar för brister i detta avseende. Både utbildningsprogram och metoder för urval, som tar förmågan att handskas med de sociala och emotionella aspekterna i beaktande borde därför utvecklas; och detta gäller givetvis inte bara chefsbefattningar utan också i många andra sammanhang.

I denna rapport ska vi behandla emotionell intelligens (EI). Det är ett begrepp som idag har möter stort intresse⁴, både inom forskning och tillämpning⁵. Figur 1 beskriver utvecklingen av antalet arbeten om EI som återfinns i databasen PsycLit.

Figur 1 här

Kortfattat menas med emotionell intelligens förmågan att identifiera emotioner hos sig själv och andra, och att agera på framgångsrikt sätt i förhållande till dem. Vad som är framgångsrikt beror givetvis på vilka värderingar man arbetar med och vad man väljer att uppmärksamma. Många författare inbegriper det vidare begreppet social kompetens eller intelligens i EI, något som vi anser mindre lämpligt eftersom begreppsdistinktionerna i så fall blir ganska otydliga⁶.

Emotionell intelligens handlar om att kunna fatta beslut och lösa problem trots att man är påverkad av starka känslor, men också om att hantera sådana känslor hos sig själv och andra. Emotionell och social intelligens handlar om att samverka med andra och att leda andra, att skapa entusiasm och samförstånd.

Den syn på emotionell intelligens som utvecklats i den internationella litteraturen under 1990-talet har varit differentialpsykologisk. Härmed menas att man sett emotionell intelligens som ett personlighetsdrag, möjligt att mäta om vissa betingelser varit för handen. De villkor som är relevanta definieras psykometriskt.

Begreppet emotionell intelligens är sedan några år mycket uppmärksammat i en mängd sammanhang inom arbetslivet [150] och samhällslivet i vidare mening [26] och är den kanske största nyheten i personlighetstestningen under 1990-talets senare del [146]. Många tillämpningar tycks nu vara uppmärksammade i forskning [115]. Omfattade och ambitiös validering mot social framgång beskrevs av Schutte et al. [142]. Schuttes

---

4

. En sökning med Google på begreppet "emotional intelligence" gav resultatet omkring 409 000 hemsidor som är relaterade till begreppet. En viss idé om begreppets relativa popularitet erhöll vi genom att söka på både EQ och IQ. EQ gav 3 760 000 träffar medan IQ stannade vid 2 200 000 träffar. Då är det att bemärka att IQ är ett begrepp som funnits i snart 100 år, EQ omkring 10. En sökning på www.findarticles.com gav 67600 artiklar av relevans för temat emotional intelligence.

⁵. Forskningen fram till 2001 diskuteras mera detaljerat av Sjöberg [149].

⁶. Det är plausibelt att god social förmåga förutsätter emotionell intelligens men de två begreppen är givetvis inte synonyma. Robinson Kruse hade förvisso emotionella problem, men inga sociala förrän Fredag dök upp.

grupp har även funnit positiva samband mellan EI och positivt stämningläge samt självuppskattning [143] . Palmer, Donaldson och Stough fann ett positivt samband mellan EI och tillfredsställelse med livet, utöver vad vanliga personlighetsmått kunde ge [119] . Salovey et al. fann att högre EI gick samman med bättre kontroll av stressreaktioner och därmed troligen bättre hälsa [137] .

Forskningen om EI har hittills varit mest utvecklad i USA, Australien och Storbritannien. Från Japan rapporterades lovande klinisk validering av begreppet [53] . I länder som Italien och Tyskland pågår projekt inom området, eller är under uppstartning. Även i Norge finns intresse vid flera universitet, men se Engviks och Barlaugs kritiska artikel [49] som vi återkommer till senare.

Goleman har hävdade att emotionell intelligens (som i hans tänkande inkluderar social förmåga) är viktigare, kanske betydligt viktigare, för framgång i arbetslivet än vad den traditionella intelligensen är [56; 57] , även om han senare tycks ha backat en del på den punkten. Liknande anspråksfulla uttalanden görs emellertid av testproducenter som Bar-On [7] . Golemans böcker är översatta till många språk och har sålts i miljontals exemplar. Test på emotionell intelligens har fått en ganska vid användning, liksom kurser för att träna upp den emotionella intelligensen. Budskapet att den emotionella intelligensen har en enorm betydelse är tydligen populärt. Frågan är om det också är sant. Det har kanske gått lite för snabbt i många tillämpningar och det är ingalunda en enkel sak att mäta begreppet [49; 129] .

Att det finns ett behov av att mäta emotionell och social förmåga är uppenbart. Traditionella personlighetstest har aldrig kommit över den nivå som Mischel konstaterade i sin berömda bok från 1968 [112] , alltså validitet på ca 0,3-0,4 om den mäts som korrelationen mellan test och kriterium. Klassiska intelligensmått fortsätter att ge den bästa prognosen i de flesta sammanhang, men inga test förklarar annat än en mindre del av variansen i socialt viktiga kriterier som yrkes- eller studieframgång. Det finns stort utrymme för förbättringar, med andra ord [17] . Det är en vanlig uppfattning att sådana förbättringar främst kan förväntas inom personlighetsområdet, och inte m av på mätning av rent kognitiva funktioner.

Begreppet EI har en ganska kort modern historia. En grupp psykologer (Caruso, Salovey, Mayer) publicerade omkring 1990 arbeten där termen myntades [100; 136] . Deras idé var att mäta emotionell intelligens som en *förmåga* eller *prestation*, vilket skulle inränga detta begrepp bland de traditionella typerna av intelligens. Den typ av förmåga de hade i åtanke, och också lyckades i viss mån att mäta, var förmågan att identifiera emotioner, att handskas med dem och att känna till deras konsekvenser i ganska vid mening. Denna grupp har hela tiden fasthållit vid den ansatsen och under det gångna decenniet har de utarbetat en testmetod som syftar till att mäta emotionell intelligens i den meningen (MSCEIT). Metoden har nu nått en viss grad av mognad och förefaller ge mätningar med acceptabla psykometriska egenskaper [98; 99] , vilket inte alltid var fallet med deras tidigare publicerade instrument [129] . Positiva resultat har även konstaterats när metoden relaterats till social förmåga [102] . EI som förmåga har diskuterats i ett historiskt perspektiv på intelligensbegreppet [79] medan Izard anser att det är olämpligt att se emotionell förmåga som en form av intelligens [71] . Vilken ståndpunkt man tar i den frågan beror förstås på vad som avses med intelligens och det är en notorisk knäckfråga där uppfattningarna är legio.

Den ursprungliga ansatsen till emotionell intelligens har emellertid haft ganska litet inflytande på begreppets praktiska tillämpningar, utöver själva termen och kanske genom att ge en viss vetenskaplig legitimitet. I praktiken arbetas det oftast med ett mycket bredare och ganska oklart begrepp där även social förmåga ingår, och hos testproducenter som Bar-On, "allt som är bra". Goleman verkar ha en liknande ansats, men har inte själv konstruerat något användbart test. Hans senaste arbete är samordnat med en grupp konsulter och forskare som arbetar med "kompetenser" i McClellands anda [104; 105] . Ett aktuellt arbete med tillämpning inom ekonomutbildning har publicerats av Rozell et al. [133] , återigen med snarlik metodik. Det gemensamma för denna grupp av EI-mätningar är att de bygger på *självrapportering* i samma mening som andra traditionella frågeformulär för mätning av personlighetsegenskaper. Självrapporrtskalor av EI finns det flera av, och de tycks ha en viss validitet; i något fall har även giltighet över kulturer kunnat beläggas [55] .

Det finns förmodligen flera skäl till att självrapportskalor kommit att dominera. Ett är att det tills helt nyligen inte funnits något definitivt test på EI i betydelsen prestation. Ett annat är att praktikerna förmodligen känt sig mera hemmastadda med självrapportskalor. Ett tredje är att begreppet EI har sin grund i experimentell emotionspsykologi och inte i personlighetspsykologi och av det skälet kanske varit svårt att inordna i

tänkandet. Marknaden för personlighetstest är dessutom av det slaget att få användare är kompetenta att bedöma det vetenskapliga värdet av de test de betalar dryga pengar för att få använda. Ett test som är mycket använt i Sverige är det så kallade Thomas-systemet som är en enkel adjektivlista som nästan helt saknar forskningsbakgrund och som tycks vara nästan okänt av professionella psykologer. Ett annat, och ganska annorlunda, exempel är Myers-Briggstestet som sägs vara ett test på grundval av Jungs personlighetspsykologi. Det används i stor utsträckning och utan att det finns några svenska valideringar. Testet är inte avsett för t ex urval men tycks ändå användas för detta ändamål; dessutom är dess relation till Jungs teori ytterst diskutabel [6; 18]. I de mest oväntade sammanhang dyker testet upp, som nyligen vid en tillsättning av en professur.

Detsamma kan sägas om ett tredje test, OPQ, som framtagits och marknadsförs av en brittisk konsultfirma vid namn SHL. Enligt deras brittiska hemsida är OPQ det vanligaste personlighetstestet i industriell tillämpning i UK och det används i mera än 20 länder. Det mäter, bland mycket annat, också EI. Det konstruerades 1984 och utvärderas i 31 dimensioner.

PsycLit listar omkring 25 publicerade artiklar om testet. Några av de viktigaste slutsatserna ska nämnas. Matthews och Stanton [95] fann att det inte gick att utvärdera så mycket som 31 skalor på grundval av den begränsade uppsättningen item, omkring 200. De vanliga 5 faktorerna i personlighetsmätning räckte bra till, möjligen med tillägg av ännu en. Det finns knappast stöd för att OPQ mäter något utöver dessa. Robertson och Kinder [130] fann att kriterievaliditeten låg omkring 0,2 i genomsnitt, vilket är lågt för ett personlighetstest. Vidare fann Martin, Bowen och Hunt [93] att testet i en normativ variant påverkades starkt av skönmålning av svaren. I Sverige används detta test i stor utsträckning. Den svenska versionen förefaller inte ha varit föremål för någon validering eller annan forskning.

En kompetenshöjning är uppenbarligen önskvärd när det gäller test i arbetslivet. Många har kritiserat situationen som uppenbarligen är ohållbar [151]. Det behövs en kvalitetshöjning och en koppling till den internationella forskningen. Begreppet emotionell intelligens är strategiskt intressant i denna situation och troligen viktigt. En del lovande resultat har framkommit men alldeles för lite forskning har bedrivits inom området.

Mätning av EI: Metodutveckling och resultat

Vi har konstruerat och tillämpat metoder för att mäta EI av båda typerna. Dessa har under tre år använts vid antagningstestningar vid Handelshögskolan i Stockholm [148; 149]. Vi har även genomfört en valideringsstudie på ett stickprov av respondenter med kraftigt varierande bakgrund [147] samt en tillämpning på säljare inom telekombranschen [153]. En ingående studie av problemet med förvanskade svar på självrapportskalor har också genomförts [152]. Vi har i våra studier av EI använt oss av egna uppgifter av den typ som utarbetats i de olika traditionerna, med tillägg av egna metoder av ny typ. Kortfattat har vi arbetat med följande metoder:

- prestationsmått, huvudsakligen för att mäta förmågan att identifiera emotioner
- självrapportering
- kunskap om andras tillfälliga och habituella stämningssläge

Identifiering av emotioner har mätts dels med bedömningar av vilka emotioner som uttrycks i ansikten och därvid har Lightfootserien för ansiktsuttryck [48] kommit till användning. Dessa svartvita bilder ger en mycket god variation i emotionella uttryck, alla poserade av en och samma kvinna (Marjorie Lightfoot). Vi har även arbetat med sociala problemepisoder, korta historier där två personer befinner sig i en problematisk situation och deras emotioner ska bedömas. Här är ett exempel:

2. Stig är i en buss på väg till banken i ett viktigt ärende, som måste uträttas före kl 15. Bussen körs av Börje. När klockan är 10 minuter i 3 blir bussen stående i en bilkö som inte tycks röra sig alls, alldeles utanför bankkontoret. Stig ber då Börje öppna dörren och släppa av honom, trots att de ännu inte nått fram till nästa hållplats som ligger 100 meter längre fram. Börje vägrar. Stig förklarar då ingående hur viktigt det är för honom att hinna in på banken, att han troligen kommer för sent om Börje inte öppnar dörren och att det bara tar några sekunder att öppna dörren. Börje vägrar. Stig ber då att få hans namn och tjänstgöringsnummer. Folk i bussen börjar upprört lägga sig i konflikten. Hur känner sig nu Stig och Börje?

Stig känner sig troligen

	I hög grad	I viss mån	Inte alls
Glad	☐	☐	☐
Arg	☐	☐	☐
Ledsen	☐	☐	☐
Skamsen	☐	☐	☐
Stolt	☐	☐	☐
Rädd	☐	☐	☐
Lättad	☐	☐	☐
Besviken	☐	☐	☐
Förvånad	☐	☐	☐
Tyngd av skuldkänslor	☐	☐	☐

Börje känner sig troligen

	I hög grad	I viss mån	Inte alls
Glad	☐	☐	☐
Arg	☐	☐	☐
Ledsen	☐	☐	☐
Skamsen	☐	☐	☐
Stolt	☐	☐	☐
Rädd	☐	☐	☐
Lättad	☐	☐	☐
Besviken	☐	☐	☐
Förvånad	☐	☐	☐
Tyngd av skuldkänslor	☐	☐	☐

Vårt eget bidrag ligger emellertid främst inom den tredje av de nämnda kategorierna, men även inom den första där vi konstruerat egna deltest efter modell av MEIS-skalan. Vissa av oss konstruerade nya skalor för självrapportering av personlighetsdrag har också kommit till användning.

När det gäller stämningssläge var tanken att dels be alla testade bedöma sitt stämningssläge enligt en metodik som utarbetats tidigare [154] , dels be dem att också försöka bedöma hur de andra testade kände sig. Medelvärden av de testades bedömning av eget stämningssläge togs som "rätt svar". Måttet kunde beräknas både för det akuta tillståndet och för bedömningar av det habituella tillståndet. Skillnaden mellan gissningen av hur de andra kände sig och hur de faktiskt kände sig tog vi som ett mått på emotionell intelligens. God reliabilitet erhöles. Den här utvärderingen är jämförbar med användning av ett expertkriterium. Varje person är "expert" på att bedöma sitt eget stämningssläge. Man kan emellertid utifrån dessa data göra också andra analyser, t ex av skillnaden mellan eget stämningssläge och den genomsnittliga gissningen av andras stämningssläge. Detta är ett samstämmighets- eller konsensuskriterium, som också kunde bedömas för akut och habituellt stämningssläge. Sambanden mellan de fyra måtten på EI ges i Tabell 2 för en studie genomförd under strikt anonymitet [152] .

Tabell 2. Korrelationer mellan mått på emotionell kunskap (stämningssläge).

	Samstämmighet aktuellt stämningssläge	Samstämmighet normalt stämningssläge	"Expertkrite- rium" aktuellt stämningssläge	"Expertkrite- rium" normalt stämningssläge
Samstämmighet aktuellt stämningssläge	1	0.46**	0.16	0.23
Samstämmighet normalt stämningssläge	0.46**	1.00	0.29	0.44**
"Expertkrite- rium" aktuellt stämningssläge	0.16	0.29	1.00	0.46**
"Expertkrite- rium" normalt stämningssläge	0.23	0.44**	0.46**	1

Som framgår av tabellen var sambanden ganska starka för akut-habituellt stämningssläge, men svagare för expert-samstämmighet. Problem av denna typ har påtalats också för andra ansatser till mätning av EI. Det är ännu oklart hur man på bästa sätt ska bedöma vilka svar som är "rätt".

Våra resultat stämmer bra med annan publicerad forskning. I en tysk studie har man funnit resultat som liknar delar av våra [118] . Vissa andra resultat tyder på att prestationsmått är bättre än mått som baseras på självrapporterad EI [54] , se även Sjöberg och Engelberg [152] ; detta är också den slutsats som Mayer-gruppen kommer fram till [99] .

De olika typerna av mått på EI korrelerades i en undersökning där de svarande var helt anonyma. Resultatet återges i Tabell 3.

Tabell 3. Interkorrelationer mellan olika mått på EI.					
	Ansikts- uttryck	Problem- episoder	Emotionell kunskap, samstäm- mighet	Emotionell kunskap, “expert- kriterium”	Schutte et al. EI skala, själv- rapport
Ansiktsuttryck	1	0.78**	-0.19	-0.32*	0.28
Problemepisoder	0.78**	1.00	-0.28	-0.35*	0.23
Emotionell kunskap, samstämmighet	-0.19	-0.28	1.00	0.86**	0.18
Emotionell kunskap, “expertkriterium	-0.32*	-0.35*	0.86**	1.00	0.10
Schutte et al. EI skala, självrapport	0.28	0.23	0.18	0.10	1.00

Detta är ganska typiska resultat. Sambanden mellan olika ansatser till att mäta EI är systematiska och har förväntad riktning men de är ganska låga. Märk dock det mycket höga sambandet ansiktsuttryck-problemepisoder.

De olika aspekter på EI som nämns i diskussionerna om begreppet har vi mätt med olika skalor, mestadels översatta från litteraturen. Typiska resultat, även de från studien av anonyma deltagare, återges i Tabell 4.

Tabell 4. Interkorrelationer mellan EI-skolor, aspekter på EI, värden samt individuella reaktioner på emotioner och värden.

	Ansikts- uttryck	Problem- episoder	Emotionell kunskap, samstäm- mighet	Emotionell kunskap, "expert- kriterium"	Schutte et al. EI skala, själv- rapport
Alexitymi ⁷	-0.32*	-0.14	-0.03	-0.08	-0.64**
Självförverk-igande	0.40*	0.33*	0.17	0.16	0.56**
Machiavellianism ⁸	-0.17	-0.19	-0.23	-0.21	-0.41**
Empati	0.20	0.22	0.02	0.10	0.45**
Frihet, prestation som värden	0.48**	0.40**	-0.02	-0.11	0.32*
Avvikande stämningsläge	-0.51**	-0.58**	0.39*	0.36*	-0.29
Opredicerbart stämningsläge	-0.42**	-0.48**	0.40**	0.30	-0.1
Avvikande värden	-0.35*	-0.33*	0.13	0.04	-0.22

Schuttes skala fungerade bäst i denna analys men det kan ha sin naturliga förklaring i att den är en självrapportskala i likhet med de olika aspekterna alexitymi etc. Sambanden såg mera lovande ut när prestationsmått på EI relaterades till mått härledda ur skattningar av stämningsläge. "Value deviance" förtjänar en särskild kommentar. Det är ett mått på avvikande värderingar enligt Schwartz värdeskala [144]. Det är en rimlig tanke att den som har från gruppen avvikande värderingar kan råka ut för sociala problem [138], och detta med att ha avvikande värderingar kan vara ett tecken på låg EI.

EI och därmed relaterade mått har även av oss satts i samband med mått på social anpassning. De tre mått vi använde var balans mellan arbete och familj/fritid, ensamhet [134] och Internetberoende. [169]. Resultaten återfinns i Tabell 5.

Som framgår av tabellen fann vi tydliga samband av förväntat slag. Hög EI samvarierade med god balans i livet, låg ensamhet och lågt beroende av Internet.

⁷. Svårigheter att verbalt beskriva känslor.

⁸. Cynisk och manipulativ attityd till medmänniskor.

Tabell 5. Interkorrelationer mellan EI-skolor, individuella emotionella reaktioner och mått på social anpassning.

	Ansikts- uttryck	Problem- episoder	Emo- tionell kunskap, sam- stäm- mighet	Emo- tionell kunskap, “expert- kriterium”	Schutte et al. EI skala, själv- rapport	Avvikande värden
Balans arbete-fritid/familj	0.48**	0.42**	-0.21	-0.23	0.35*	-0.24
UCLA ensamhetskala	-0.32*	-0.28	-0.02	-0.08	-0.55**	0.28
Internet-beroendeskala	-0.44**	-0.38*	0.04	0.04	-0.16	0.65**

Det finns goda skäl att misstänka att självrapportsskolor påverkas av social önskvärdhet och därför kan det av det skälet vara befogat att utveckla prestationsmått [114]. I våra tidigare studier har vi tagit med mått på social önskvärdhet [32; 120-122]. Sambanden med EI-skolor har varit låga, betydligt lägre än med standardmått av typ fem-faktormodellen [107]. Caruso et al. fann nyligen liknande resultat [23]. De mått på EI som vi konstruerat tycks ge tillskott utöver vad som erhålls med traditionella test på fem-faktormodellen [106], eller Eysencks personlighetsformulär [9].

Ett tekniskt problem som diskuterats mycket är vad som är “korrekta” svar på uppgifter i prestationsbaserade EI-test. Mayer-gruppen menar att det finns väl fungerande principer för att härleda sådana [103], medan en australiensisk grupp ledd av Roberts är av annan uppfattning [129]. Vi har genomgående använt oss av konsensusbedömning, d v s “rätt” svar har varit det som avgetts av de flesta respondenterna. Denna metodik har gett tillfredsställande reliabilitetsvärden.

Yalegruppens ursprungliga test innehöll bedömningar av musik och konst. Vi prövade sådana bedömningar i testningarna vid Handelshögskolan, men fann att det var svårt att få tillfredsställande reliabilitet med ett konsensuskriterium. Skälet kan delvis ha varit att vi använde ytterst varierande typer av konst och musik. Därför prövade vi om ett bättre resultat kunde erhållas med mera homogena bilder i fallet med konst. Vi använde oss genomgående av fraktalkonst och fick då en bättre reliabilitet. Liknande resultat kan förväntas när det gäller musik. Vi fann emellertid också att de bilder som gav det mest lovande resultatet var ansiktsuttryck vars emotionella innehåll skulle bedömas. Kanske bör stimulusmaterialet vara socialt i denna mening för att fungera som mått på EI. När det gäller musik kan kanske sång ha en liknande effekt, givet att materialet i övrigt är homogent och fungerar i förhållande till de testades egen vana och preferenser när det gäller just musik.

Begreppsvalidering

Validering av begreppet emotionell intelligens mot kriterier i vardags- och arbetslivet är ytterst sparsamt publicerade, se Sjöberg [147; 149]. Behovet av validering har påpekats ganska ofta, se t ex Schaie [140]. Sjöberg fann ett mycket starkt samband mellan EI och balans mellan arbete och fritid och även ett samband med lön [147], beräknat separat för män och kvinnor⁹, se Fig. 2 och 3.

Fig 2 och 3 här

9

. Denna analys var nödvändig eftersom kvinnorna dels hade högre EI, dels lägre lön, i genomsnitt.

Andra forskare har relaterat EI till andra personlighetsvariabler, oftast av typ självrapportering, och Bar-On testet har fått en mycket positiv bedömning i fjortonde årgången av Buros Mental Measurements Yearbook [31; 61]. Den bedömningen byggde emellertid på kliniska tillämpningar av testet. Vårt intresse är inriktat mot arbetspsykologiska tillämpningar och i det avseendet finns ännu ytterst få publicerade arbeten om detta test. Positiva resultat för Bar-On testet framkom emellertid helt nyligen [125]. I ett annat nyligen publicerat arbete fann Lam et al. [83] att EI i betydelsen prestation förklarade en del av kognitiv prestation som ej var relaterad till intelligens i traditionell mening. Självrapporterad EI befanns ha lovande validitet även av Ciarocchi et al. [28]

Till valideringen får även räknas studier av könsskillnader. I våra studier har vi funnit stora skillnader mellan könen, till kvinnornas förmån [147; 148], se Fig. 4, liknande resultat har rapporterats av andra [124]. Orsaken kan vara att finna delvis i kvinnors väl dokumenterade tendens till starkare emotionella reaktioner än vad män uppvisar i motsvarande situationer [19; 52; 60]. Engelberg fann att kvinnor hade både högre EI och större habituell affektintensitet [45]. Kanske har kvinnor också ett större intresse för emotionella och relaterade sociala problem, och en gemenskap med andra kvinnor med vilka de delar dessa erfarenheter. Därigenom får de större kunskaper i dessa ting och det bör rimligen vara en viktig del i den emotionella intelligensen.

Fig. 4 här

Personer med hög EI befanns i en studie också söka efter mera konstruktiva lösningar av sociala konflikter [77]. Inom organisationsforskningen tycks både emotion och emotionell intelligens vara begrepp av växande betydelse [2; 160], efter att ha varit diskuterade mycket länge [139]. Hög EI tycks vara positiv både för chefer och underställda [168]. Ledarskap hos ungdomar visade sig vara speciellt relaterat till en interpersonligt inriktad EI-skala, medan Schuttet et al:s skala, mera inriktad på personens inre, fungerade sämre [24]. Intressant är den slutsats som nyligen dragits av Kobe et al. [81], nämligen att

“Social intelligence appears to play a principal role in leadership”.

Kobe et al. förefaller ha helt rätt. Stöd till tesen om EI och ledarskap ges även i en aktuell studie av Wolff, Pescosolido och Druskat [167]. Många är de tragiska exempel som visat på att social intelligens tycks saknas nästan helt, även hos personer som på svårbegripliga grunder fått framträdande poster inom t ex högskolor eller näringslivet.

Personer med bättre förmåga att urskilja positiva emotioner befanns i en studie bedömas mera positivt på arbetsplatsen [44]. Hög EI har antagits vara av betydelse för förmågan att handskas med hot om att förlora jobbet [76]. EI kan dock ha både positiva och negativa effekter på förmågan att hantera stress [29]. För försäljare kan EI antas vara av speciell betydelse [153; 157]. Handledare av kreativa aktiviteter har troligen nytta av EI [11].

En cynisk och manipulativ attityd av typ Machiavellianism [27] kan antas vara negativt relaterad till EI, och ingår bland de kärndimensioner som räknat till det sammansatta måttet på självrapporterad EI som vi arbetat med. Machiavellianism samvarierar starkt positivt med t ex alexitymi [4; 5] och negativt med empati [109]. I ett annat fall var det först nyligen som vi insåg att variabeln borde räknas till kärndimensionerna i EI, nämligen förmågan att hantera besvikelser och motgångar. En datauppsättning som visar sambandet med EI återges i Fig. 5.

Fig. 5 här

Det är ju en rimlig tanke att förmågan att hantera motgångar i hög grad handlar om förmågan att handskas med de egna emotioner som följer på misslyckande.

EI torde samvariera med vissa former av värderingar. Vi har redan nämnt Machiavellianism. En annan viktig typ av värdering gäller pengar. Människor som är starkt upptagna av pengar och materiella värden kan antas ha låg EI, åtminstone i ett samhälle där inga lever på svältgränsen och måste kämpa för sin överlevnad. I Fig. 6 återges ett resultat som visar att data ger starkt stöd för detta antagande.

Obesvarade frågor

Kunskapsläget när det gäller emotionell och social intelligens är både stimulerande och frustrerande, det sistnämnda på grund av bristen på en solid vetenskaplig grund för mycket av den praktik av begreppet som försiggår runt om i världen, även i vårt land. Men det är också en utmaning att bidra till en bättre kunskapsbas, och det finns idag flera forskargrupper som är inne på det spåret, främst i USA, England och Australien. Vi noterar att det år 2000 utgavs en handbok om emotionell intelligens och i den finner man de viktiga aktuella forskningslinjerna representerade [8]. En viktig debatt fördes i nr 3, 2001, av den nystartade APA-tidskriften *Emotion*. Den initierades av den kritiska granskning av Yalegruppens MEIS-skala som den australiensiske psykologen Richard Roberts vid University of Sydney initierat. Matthews, Zeidner och Roberts [96] har en bok om EI under tryckning, och den tycks kunna bli en viktig startpunkt för fortsatt forskning på området.

En äldre forskningstradition i personlighetspsykologin var inriktad på social intelligens [80] - det är möjligt att den forskningen nu står inför en renässans. Redan tidigt gjordes försök av Hunt [65] att konstruera ett test på social intelligens. Testet hade en viss validitet. Man fann emellertid ganska snart att detta test korrelerade omkring 0,5 med standardtest på abstrakt och verbal intelligens. Detta ansågs vara för högt. Thorndike och Stein drog den slutsatsen att det inte fanns tillräckligt stöd för en separat faktor som kunde kallas social intelligens [159]. Tråden togs sedan upp några decennier senare av Guilford med hans Structure of Intellect modell. Den forskningslinjen har efter en start på 60-talet följts upp under flera decennier och fortfarande en aktiv linje [75; 82].

Det kan noteras att ett samband på 0,5 visserligen är starkt men att det ändå torde finnas ganska mycket variation i social intelligens som inte kan förklaras som ett utslag av vanlig abstrakt eller akademisk intelligens. Vi tror att det snabba avfärdandet av begreppet social intelligens var olyckligt..

Som vi sett är det sant att vissa lovande resultat har framkommit i EI-forskningen, men även kritik. Nyligen skrev Zeidner, Matthews och Roberts [170] efter en mycket kritisk och inträngande analys av begreppet:

“Empirical studies have not yet established that the Multi-Factor Emotional Intelligence Scale and related tests assess a broad EI factor of real-world significance”.

Mycket återstår att göra, med andra ord. De ca 10 år som begreppet EI varit föremål för forskning har hittills lett till en del intressanta och lovande resultat - men inte mer än så. Vi understryker hur viktigt det är att forskning kommer till stånd inom området, vi ser redan hur marknaden efterfrågar praktiska metoder och sådana utbjudes snabbt av konsulter som inte frågar efter den vetenskapliga grunden för metodiken.

Fortsatt forskning

Det finns ett antal viktiga frågor som ännu ej besvarats i forskningen om emotionell intelligens.

1. Begreppets struktur. Man kan som vi sett mäta emotionell intelligens som en förmåga eller med hjälp av självrapportering av för personlighetsmätning traditionellt slag. Man kan ha en smal definition och hålla sig till just emotioner, eller en vid definition som tar in social förmåga/intelligens eller rentav som Bar-On, “allt som är bra”. Det sistnämnda kan vi inte ta på allvar men frågan om relationerna förmåga-självrapport samt emotionell-social är viktiga och intressanta. Här kommer även frågan om begreppets, eller begreppens, diskriminering från andra personlighetsvariabler in. McCrae har syrligt antytt att emotionell intelligens inte mäter något nytt utöver femfaktormodellen [106], och det är ett argument som måste tas på största allvar. Våra egna resultat tyder på att det faktiskt *finns* något utöver femfaktormodellen i vissa former av emotionell intelligens, se Sjöberg [148; 149]. Liknande resultat finns hos Lam och Kirby [83] samt van der Zee et al. [165]. Även relationen till traditionell intelligens bör beaktas, liksom den psykologiska analysen av regleringen av emotioner [59]. Det tycks vara ganska väl klarlagt att EI skiljer sig från traditionell IQ [35].

För att EI ska anses etablerat som ett mätbart begrepp måste olika test på begreppet vara relaterade och de

måste också skilja sig från andra relevanta dimensioner, som faktorerna i femfaktormodellen eller traditionell intelligens.

2. *Emotionell intelligens och "kriterier"*. För en psykometrisk forskare är det naturligt att fråga vad en variabel har för värde i prognossammanhang. Detta är en fråga om testens praktiska värde men också om deras begreppsvaliditet. Som ovan antytts finns det ytterst lite forskning som belyser den frågan, och absolut inget stöd för de långtgående påståenden som gjorts av Goleman och många i hans efterföljd. Å andra sidan har viss forskning gett uppmuntrande resultat. Mera av kriterieinriktad forskning är därför av intresse. Därvid är även värderingar ett tema som kan vara fruktbart i sammanhang; vissa resultat tyder på att de som har högre emotionell intelligens också är mindre "materialistiska" [47; 147]. Eftersom de som har högre EI tycks ha högre lön, även med utbildning konstant [147], är det en intressant fråga om den högre lönen i sig leder till mindre ekonomiska bekymmer och därmed mindre "materialism", eller om sambandet mellan EI och materialism inte kan förklaras av variation i inkomst. Det är också troligt att EI är relaterat till typ av motivation och intresse. EI torde ha en intressant relation till forskningen om inre och yttre motivation [140; 145]. Typ av motivation kan också ha en relation till stress, det är möjligt att personer med hög EI har en högre livstillfredsställelse och lägre stressnivå. En annan viktig distinktion i sammanhanget är den mellan uppgiftskriterier och sociala kriterier i arbetslivet [13; 116]. Det är rimligt att anta att EI främst är en prediktor av den sociala sidan av en persons arbetsinsats, s k "citizen behavior". Det finns tidigare forskning som stödjer det antagandet [74].

3. *Könsskillnader*. De stora könsskillnader vi funnit är intressanta och kräver en förklaring. Antydningar om sådana har getts i texten ovan. Kvinnors högre emotionella intelligens borde kunna tillgodogöras i arbetslivet mera än vad som nu sker, t ex i ledande befattningar och i styrelsearbete. Det är emellertid också intressant att fråga om det även finns *kvalitativa* skillnader mellan mäns och kvinnors emotionella intelligens. Det kan handla om vilka emotionella och sociala problem man överhuvud taget bryr sig om att befatta sig med, vilket i sin tur antagligen samvarierar med grundläggande värderingar. Det är möjligt att empati spelar in här, eftersom det är rimligt att anta att man väljer att engagera sig i problem som man upplever starkare. Sådant engagemang leder i sin tur till erfarenheter och möjligheter till inläring och därmed till förhöjd emotionell intelligens. Det finns ett behov av instrument som mäter vilka emotionellt relevanta aktiviteter man ger sig in i, på arbetet och fritiden, och hur väl man hanterar dem.

4. *Träning av emotionell intelligens*. Detta är ett viktigt område och praktiken har som så ofta sker gått före forskningen. Kan man träna upp den emotionella intelligensen? En del resultat tyder på att så är fallet [25] men mycket återstår att göra och forskningen om denna fråga är ännu föga omfattande [171]. Hur långsiktiga blir effekterna och vilka träningsmetoder är de mest effektiva? Slår träning igenom generellt eller måste den genomföras separat för de olika aspekterna på emotionell intelligens? Hur är det med erfarenhet som man får naturligt i vardags- och arbetslivet? Finns "experter" på emotionell intelligens och vad utmärker dem?

Slutsatser

Engvik och Barlaug [49] har en kritisk hållning till EI-begreppet, i likhet med ganska många andra forskare, t ex Thingujam [158] och som citeras i denna artikel. Vi har själva påpekat att det har funnits alltför optimistiska förhoppningar knutna till detta begrepp som tydligen stämmer mycket bra in i aktuella trender [150]. Kritiken har varit inriktad dels mot utvärderingssystemet, dels bristen på samstämmighet mellan olika mått på EI och dels bristen på valideringar. Låt oss se närmare på hur denna kritik framstår i ljuset av den aktuella forskningen på området.

1. *Utvärderingsnycklar*. Här återstår det mesta att göra. Kan t ex experters bedömningar läggas till grund för bättre nycklar för utvärdering än konsensus mellan de testade? Blir det någon skillnad? Våra data på stämningläge tyder på att det kan bli en skillnad, men i den undersökningen deltog inga experter i vanlig mening. Stimulusmaterial av typ konst och musik borde emellertid kunna bedömas av experter, liksom sociala problemepisoder. Ansiktsuttryck kan utvärderas med ett tämligen objektivt system konstruerat av Ekman [94].

2. *Samstämmighet självrapport - prestation*. Självrapportskalor är ofta starkt påverkade av en önskan att framställa sig själv i en positiv dager. Det går att korrigera statistiskt för en sådan tendens, men det tycks vara

sällan som sådana korrektioner genomförs fullt ut¹⁰. Samstämmigheten mellan självrapportskalor och prestationstest är låg - men den forskning som finns tyder på att prestationstesten är bättre. Detta är dels för att de ej påverkas av skönmålning, dels för att de tydligare än självrapportskalor ger något utöver de fem stora personlighetsdimensionerna.

3. *Validering*. Det är sant att validering ännu är av begränsat omfång. Mot detta kan ställas att test som använts under decennier och med mycket stor volym överhuvudtaget inte validerats för svensk användning (Myers-Briggs, Thomas-systemet, OPQ). Det tar lång tid att validera test men den forskning som är pågående har visat på möjligheter i den riktningen och de första resultaten är relativt uppmuntrande.

---

¹⁰. Ett aktuellt exempel: Vid antagningstest till HHS 2002, genomförda av en extern konsult, korrigerades genom att testade som låg 1 SD-enhet över medelvärdet i en "lögn-skala" sorterades ut. Vi genomförde på försök samma procedur för våra testdata från 2001. 75% av effekten av skönmålning kvarstod.

Referenser

- [1]. Arnold, M. B. (1960). *Emotion and personality. Vol. 1. Psychological aspects*. New York: Columbia University Press.
- [2]. Ashkanasy, N. M., Haertel, C. E. J., & Daus, C. S. (2002). Diversity and emotion: The new frontiers in organizational behavior research. *Journal of Management Development*, 28, 307-308.
- [3]. Averill, J. R. (1968). Grief: Its nature and significance. *Psychological Bulletin*, 70, 721-748.
- [4]. Bagby, R. M., Parker, J. D., & Taylor, G. J. (1994). The twenty item Toronto Alexithymia Scale -I. Item selection and cross-validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*, 38, 23-32.
- [5]. Bagby, R. M., Parker, J. D., & Taylor, G. J. (1994). The twenty item Toronto Alexithymia Scale -II. Convergent, discriminant, and concurrent validity. *Journal of Psychosomatic Research*, 38, 33-40.
- [6]. Barbuto, J. E., Jr. (1997). A critique of the Myers-Briggs Type Indicator and its operationalization of Carl Jung's psychological types. *Psychological Reports*, 80(2), 611-625.
- [7]. Bar-On, R. (2000). Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence* (pp. 363-388). San Francisco, CA—: Jossey-Bass.
- [8]. Bar-On, R., & Parker, J. D. A. (Eds.). (2000). *The handbook of emotional intelligence*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- [9]. Barrett, P. T., Petrides, K. V., Eysenck, S. B. G., & Eysenck, H. J. (1998). The Eysenck Personality Questionnaire: An examination of the factorial similarity of P, E, N, and L across 34 countries. *Personality & Individual Differences*, 25, 805-819.
- [10]. Beck, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F., & Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York: Guilford.
- [11]. Bennetts, C. (2002). Traditional mentor relationships, intimacy and emotional intelligence. *International Journal of Qualitative Studies In Education*, 15, 155-170.
- [12]. Bloom, A. (1991). *The Republic of Plato by Plato: Translated with notes, an interpretive essay, and a new introduction by Allan Bloom*. (2 ed.). New York, NY: Basic Books.
- [13]. Borman, W. C., & Motowidlo, S. J. (1997). Task performance and contextual performance: The meaning for personnel selection research. *Human Performance*, 10, 99-109.
- [14]. Bornstein, R. F. (1989). Exposure and affect: Overview and meta-analysis of research, 1968-1987. *Psychological Bulletin*, 106, 265-289.
- [15]. Boucher, J. D., & Carlson, G. E. (1980). Recognition of facial expression in three cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 11, 263-280.
- [16]. Bower, G. (1981). Mood and memory. *American Psychologist*, 36, 129-148.
- [17]. Bowman, D. B., Markham, P. M., & Roberts, R. D. (2001). Expanding the frontier of human cognitive abilities: So much more than (plain) g! *Learning & Individual Differences*, 13, 127-158.
- [18]. Boyle, G. J. (1995). Myers-Briggs Type Indicator (MBTI): Some psychometric limitations. *Australian Psychologist*, 30, 71-74.

- [19]. Bradley, M. M., Codispoti, M., Sabatinelli, D., & Lang, P. J. (2001). Emotion and motivation II: Sex differences in picture processing. *Emotion, 1*, 300-319.
- [20]. Brundin, E. (2002). *Emotions in motion. The strategic leader in a radical change process*. Jönköping: Jönköping International Business School.
- [21]. Buck, R. (1984). *The communication of emotion*. New York: Guilford Press.
- [22]. Cannon, W. B. (1927). The James-Lange theory of emotions: A critical examination and an alternative theory. *American Journal of Psychology, 39*, 106-124.
- [23]. Caruso, D. R., Mayer, J. D., & Salovey, P. (2002). Relation of an ability measure of emotional intelligence to personality. *Journal of Personality Assessment, 79*, 306-320.
- [24]. Charbonneau, D., & Nicol, A. A. M. (2002). Emotional intelligence and leadership in adolescents. *Personality & Individual Differences, 33*, 1101-1113.
- [25]. Cherniss, C. (2000). Social and emotional competence in the workplace. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence* (pp. 433-458). San Francisco, CA—: Jossey-Bass.
- [26]. Cherniss, C. (2002). 2001 DIVISION 27 PRESIDENTIAL ADDRESS: Emotional intelligence and the good community. *American Journal of Community Psychology, 30*, 1-11.
- [27]. Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press.
- [28]. Ciarrochi, J., Chan, A. Y. C., & Bajgar, J. (2001). Measuring emotional intelligence in adolescents. *Personality & Individual Differences, 31*, 1105-1119.
- [29]. Ciarrochi, J., Dean, F. P., & Anderson, S. (2002). Emotional intelligence moderates the relationship between stress and mental health. *Personality & Individual Differences, 32*, 197-209.
- [30]. Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., Fox, N. A., Usher, B. A., & Welsh, J. D. (1996). Individual differences in emotion regulation and behavior problems in preschool children. *Journal of Abnormal Psychology, 105*, 518-529.
- [31]. Cox, A. A. (2001). Review of the Bar-On Emotional Quotient Inventory, *The Fourteenth Mental Measurements Yearbook* (pp. 106-108): Buros Institute of Mental Measurements.
- [32]. Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 24*, 349-354.
- [33]. Damasio, A. R. (1994). *Descartes' error: Emotion, reason, and the human brain*. New York: Grosset/Putnam.
- [34]. Darwin, C. (1872/1998). *The expression of the emotions in man and animals*. New York: Philosophical Library.
- [35]. Derksen, J., Kramer, I., & Katzko, M. (2002). Does a self-report measure for emotional intelligence assess something different than general intelligence? *Personality & Individual Differences, 32*, 37-48.
- [36]. Descartes, R. (1694/1989). *The passions of the soul/Les passions de l'ame* (S. H. Voss, Trans.). Indianapolis, IN: Hackett Pub Co.
- [37]. Dohr, K. B., Rush, A. J., & Bernstein, I. H. (1989). Cognitive biases and depression. *Journal of Abnormal Psychology, 98*, 263-267.

- [38]. Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1992). Emotion, regulation, and the development of social competence. In I. M. S. Clark (Ed.), *Review of personality and social psychology: Emotion and social behavior* (Vol. 14, pp. 119-150). Newbury Park, CA: Sage.
- [39]. Eisenberg, N., Fabes, R. A., Murphy, B., Karbon, M., Maszk, P., Smith, M., O'Boyle, C., & Suh, K., 66 (4),. (1994). The relations of emotionality and regulation to dispositional and situational empathy-related responding. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 776-797.
- [40]. Ekman, P. (1992). Facial expression of emotion: new findings, new questions. *Psychological Science*, 3, 34-38.
- [41]. Ekman, P. (1993). Facial expression and emotion. *American Psychologist*, 48, 348-339.
- [42]. Ekman, P., & Friesen, W. V. (1969). The repertoire of nonverbal behavior : categories, origins, usage, and coding. *Semiotica*, 1, 9-98.
- [43]. Ekman, P., Friesen, W. V., & Tomkins, S. S. (1971). Facial affect scoring techniuue: a first validity study. *Semiotica*, 3, 37-58.
- [44]. Elfenbein, H. A., & Ambady, N. (2002). Predicting workplace outcomes from the ability to eavesdrop on feelings. *Journal of Applied Psychology*, 87, 963-971.
- [45]. Engelberg, E. (2001). *Being emotionally intelligent: A matter of regulating affect?* (SSE/EFI Working Paper Series in Business Administration 2001:14). Stockholm: Stockholm School of Economics.
- [46]. Engelberg, E., & Sjöberg, L. (2002). Being emotionally intelligent: A matter of reactivity?
- [47]. Engelberg, E., & Sjöberg, L. (2002). *Emotional intelligence and attitude to money*. Unpublished manuscript, Stockholm.
- [48]. Engen, T., Levy, N., & Schlosberg, H. (1957). A new series of facial expressions. *American Psychologist*, 12, 264-266.
- [49]. Engvik, H., & Barlaug, D. (2001). Emosjonell intelligens: En psykologisk dognflue? /Emotional Intelligence: A psychological ephemera? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 38, 1127-1132.
- [50]. Forgas, J. P. (1995). Mood and judgment: The affect infusion model (AIM). *Psychological Bulletin*, 117, 39-66.
- [51]. Fortenbaugh, W. (1975). *Artistotle on emotion: A contribution to philosophical psychology, rhetoric, poetics, politics, and ethics*. London: Barnes & Noble Books.
- [52]. Fujita, F., Diener, E., & Sandvik, E. (1991). Gender differences in negative affect and well-being: The case of emotional intensity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 427-434.
- [53]. Fukunishi, I., Wise, T. N., Sheridan, M., Shimai, S., Otake, K., Utsuki, N., & Uchiyama, K. (2001). Validity and reliability of the Japanese version of the Emotional Intelligence Scale among college students and psychiatric patients. *Psychological Reports*, 89, 652-632.
- [54]. Geher, G., Warner, R. M., & Brown, A. S. (2001). Predictive validity of the Emotional Accuracy Research Scale. *Intelligence*, 29, 373-388.
- [55]. Ghorbani, N., Bing, M. N., Watson, P. J., Davison, H. K., & Mack, D. A. (2002). Self-reported emotional intelligence: Construct similarity and functional dissimilarity of higher-order processing in Iran and the United States./Self-reported emotional intelligence: Construct similarity and functional dissimilarity of higher-order proc essing in Iran and the United States. *International Journal of*

Psychology, 37, 297-308.

- [56]. Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- [57]. Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- [58]. Grandey, A. A. (2000). Emotional regulation in the workplace: A new way to conceptualize emotional labor. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5, 95-110.
- [59]. Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2, 271-299.
- [60]. Grossman, M., & Wood, W. (1993). Sex differences in intensity of emotional experience: A social role interpretation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 1010-1022.
- [61]. Guion, R. M. (2001). Review of the Bar-On Emotional Quotient Inventory, *The Fourteenth Mental Measurements Yearbook* (pp. 108-109): Buros Institute of Mental Measurements.
- [62]. Hansen, C. H., & Hansen, R. D. (1988). Finding the face in the crowd: An anger superiority effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 917-924.
- [63]. Hsee, C. K., Hatfield, E., Carlson, J. G., & Chemtob, C. (1990). The effect of power on susceptibility of emotional contagion. *Cognition and Emotion*, 327-334.
- [64]. Hubbard, J., & Coie, J. (1994). Emotional correlates of social competence in children's peer relationships. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40, 1-20.
- [65]. Hunt, T. (1928). The measurement of social intelligence. *Journal of Applied Psychology*, 12, 317-334.
- [66]. Hyman, A., & Walsh, J. J. (1983). *Philosophy in the Middle Ages: The Christian, Islamic and Jewish Traditions* (2 ed.). Indianapolis: IN: Hackett Pub Co.
- [67]. Isen, A. M., & Means, B. (1983). The influence of positive affect on decision-making strategy. *Social Cognition*, 2, 18-31.
- [68]. Isen, A. M., Shalcker, T., Clark, M. S., & Karp, L. (1978). Affect, accessibility of material and behavior: A cognitive loop? *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 1-12.
- [69]. Izard, C. E. (1971). *The face of emotion*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- [70]. Izard, C. E. (1990). Facial expressions and the regulation of emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 487-498.
- [71]. Izard, C. E. (2001). Emotional intelligence or adaptive emotions? *Emotion*, 1, 249-257.
- [72]. James, W. (1884). What is an emotion? *Mind*, 9, 188-205.
- [73]. James, W. (1890). *The principles of psychology*. New York: Holt.
- [74]. Janovics, J., & Christiansen, N. D. (2001, April). *Emotional intelligence in the workplace*. Paper presented at the The 16th Annual Conference of the Society of Industrial and Organizational Psychology, San Diego, CA.
- [75]. Jones, K., & Day, J. D. (1997). Discrimination of two aspects of cognitive-social intelligence from academic intelligence. *Journal of Educational Psychology*, 89, 486-497.

- [76]. Jordan, P. J., Ashkanasy, N. M., & Hartel, C. E. J. (2002). Emotional intelligence as a moderator of emotional and behavioral reactions to job insecurity. *Academy of Management Review*, 27, 361-372.
- [77]. Jordan, P. J., & Troth, A. C. (2002). Emotional intelligence and conflict resolution: Implications for human resource development. *Advances in Developing Human Resources*, 4, 62-79.
- [78]. Kandel, E. R., Schwartz, J. H., & Jessell, T. M. (1995). *Essentials of neural science and behavior*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall.
- [79]. Kaufman, A. S. (2001). Emotional intelligence as an aspect of general intelligence: What would David Wechsler say? *Emotion*, 1, 258-264.
- [80]. Kihlstrom, J. F., & Cantor, N. (2000). Social intelligence. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of intelligence* (pp. 380-395). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- [81]. Kobe, L. M., Reiter-Palmon, R., & Rickers, J. D. (2001). Self-reported leadership experiences in relation to inventoried social and emotional intelligence. *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social*, 20, 154-163.
- [82]. Koning, C., & Magill-Evans, J. (2001). Validation of the Child and Adolescent Social Perception Measure. *Occupational Therapy Journal of Research*, 21, 49-67.
- [83]. Lam, L. T., & Kirby, S. L. (2002). Is emotional intelligence an advantage? An exploration of the impact of emotional and general intelligence on individual performance. *Journal of Social Psychology*, 142, 133-143.
- [84]. Lange, C. G., & James, W. (1922). *The emotions*. Baltimore: Williams and Wilkins.
- [85]. Lanzetta, J. T., & Englis, B. G. (1989). Expectations of cooperation and competition and their effects on observers' vicarious emotional responses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 543-554.
- [86]. Larsen, R. J., & Diener, E. (1987). Affect intensity as an individual difference characteristic: a review. *Journal of Research in Personality*, 21, 1-39.
- [87]. Lazarus, R. S. (1966). *Psychological stress and the coping process*. New York: McGraw-Hill.
- [88]. Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press.
- [89]. Lazarus, R. S., Kanner, A. D., & Folkman, S. (1980). Emotions: A cognitive-phenomenological analysis. In I. R. Plutchik & H. Kellerman (Eds.), *Emotion: Theory, Research, and Experience* (Vol. 1 Theories of emotion, pp. 189-217). New York: Academic Press.
- [90]. LeDoux, J. E. (1986). Sensory systems and emotion: A model of affective processing. *Integrative Psychiatry*, 4, 237-224.
- [91]. Levine, L. J. (1996). The anatomy of disappointment: a naturalistic test of appraisal models of sadness, anger, and hope. *Cognition and Emotion*, 10, 337-359.
- [92]. Lewis, H. (1971). *Shame and guilt in neurosis*. New York: International Universities Press.
- [93]. Martin, B. A., Bowen, C.-C., & Hunt, S. T. (2002). How effective are people at faking on personality questionnaires? *Personality & Individual Differences*, 32, 247-256.
- [94]. Matsumoto, D., LeRoux, J., Wilson-Cohn, C., Raroque, J., Kookan, K., Ekman, P., Yrizarry, N., Loewinger, S., Uchida, H., Yee, A., Amo, L., & Goh, A. (2000). A new test to measure emotion

recognition ability: Matsumoto and Ekman's Japanese and Caucasian Brief Affect Recognition Test (JACBERT). *Journal of Nonverbal Behavior*, 24, 179-209.

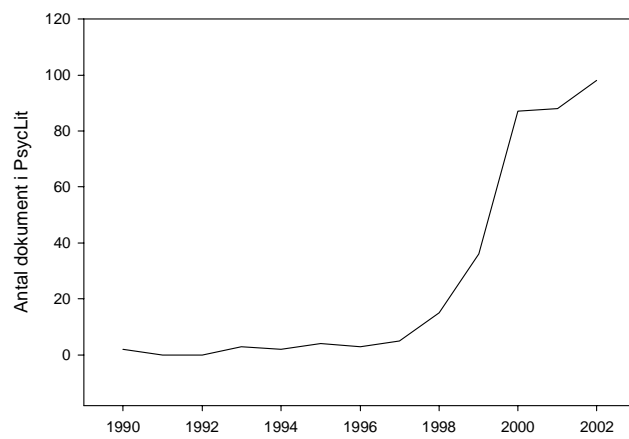
- [95]. Matthews, G., & Stanton, N. (1994). Item and scale factor analyses of the Occupational Personality Questionnaire. *Personality & Individual Differences*, 16, 733-743.
- [96]. Matthews, G., Zeidner, M., & Roberts, R. D. (2002). *Emotional intelligence: science and myth*. Boston, MA: MIT Press.
- [97]. Mayer, J., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey & D. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence* (pp. 3-31). New York: Basic Books.
- [98]. Mayer, J. D., Caruso, D., & Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, 27, 267-298.
- [99]. Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2000). Selecting a measure of emotional intelligence: The case for ability scales. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence* (pp. 320-342). San Francisco, CA—: Jossey-Bass.
- [100]. Mayer, J. D., DiPaolo, M. T., & Salovey, P. (1990). Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: A component of emotional intelligence. *Journal of Personality Assessment*, 54, 772-781.
- [101]. Mayer, J. D., & Gaschke, Y. N. (1988). The experience and meta-experience of mood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 102-111.
- [102]. Mayer, J. D., Perkins, D. M., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2001). Emotional intelligence and giftedness. *Roeper Review*, 23, 131-137.
- [103]. Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R., & Sitarenios, G. (2001). Emotional intelligence as a standard intelligence. *Emotion*, 1, 232-242.
- [104]. McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence". *American Psychologist*, 28, 1-14.
- [105]. McClelland, D. C. (1998). Identifying competencies with behavioral-event interviews. *Psychological Science*, 9, 331-339.
- [106]. McCrae, R. R. (2000). Emotional intelligence from the perspective of the five-factor model of personality. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence* (pp. 263-276). San Francisco, CA—: Jossey-Bass.
- [107]. McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 81-90.
- [108]. McFarland, C., & Buehler, R. (1997). Negative affective states and the motivated retrieval of positive life events: The role of affect acknowledgement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 200-214.
- [109]. Mehrabian, A., & Epstein, N. (1970). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40, 525-543.
- [110]. Mendolia, M. (2002). An index of self-regulation of emotion and the study of repression in social contexts that threaten self-concept. *Emotion*, 2, 215-232.
- [111]. Metcalfe, J., & Mischel, W. (1999). A hot/cool system analysis of delay of gratification dynamics of willpower. *Psychological Review*, 106, 3-19.

- [112]. Mischel, W. (1968). *Personality and assessment*. New York: Wiley.
- [113]. Mischel, W., Ebbesen, E. B., & Zeiss, A. R. (1972). Cognitive and attentional mechanisms in delay of gratification. *Journal of Personality and Social Psychology*, *21*, 204-218.
- [114]. Morand, D. A. (2001). The emotional intelligence of managers: Assessing the construct validity of a nonverbal measure of "people skills". *Journal of Business & Psychology*, *16*, 21-33.
- [115]. Moriarty, N., Tidmarsh, P., Eger, D., & Dennison, S. (2001). Deficits in emotional intelligence underlying adolescent sex offending. *Journal of Adolescence*, *24*, 743-751.
- [116]. Motowidlo, S. J., Borman, W. C., & Schmit, M. J. (1997). A theory of individual differences in task and contextual performance. *Human Performance*, *10*, 71-83.
- [117]. Neumann, R., & Strack, F. (2000). "Mood contagion": The automatic transfer of mood between persons. *Journal of Personality and Social Psychology*, *79*, 211-223.
- [118]. Otto, J. H., Doering-Seipel, E., Grebe, M., & Lantermann, E.-D. (2001). Entwicklung eines Fragebogens zur Erfassung der wahrgenommenen emotionalen Intelligenz. Aufmerksamkeit auf Klarheit und Beeinflussbarkeit von Emotionen./Development of a questionnaire for measuring perceived emotional intelligence: Attention to, clarity, and repair of emotions. *Diagnostica*, *47*, 178-187.
- [119]. Palmer, B., Donaldson, C., & Stough, C. (2002). Emotional intelligence and life satisfaction. *Personality & Individual Differences*, *33*, 1091-1100.
- [120]. Paulhus, D. L. (1991). Measurement and control of response bias. In J. P. Robinson & P. R. Shaver & L. S. Wrightsman (Eds.), *Measures of personality and social-psychological attitudes* (pp. 17-59). San Diego, CA: Academic Press.
- [121]. Paulhus, D. L. (1998). Interpersonal and intrapsychic adaptiveness and trait self-enhancement: A mixed blessing? *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*, 1197-1208.
- [122]. Paulhus, D. L., & Reid, D. (1991). Enhancement and denial in socially desirable responding. *Journal of Personality and Social Psychology*, *60*, 307-317.
- [123]. Pennebaker, J. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science*, *8*, 162-166.
- [124]. Petrides, K. V., & Furnham, A. (2000). Gender differences in measured and self-estimated trait emotional intelligence. *Sex Roles*, *42*, 449-461.
- [125]. Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, *15*, 425-448.
- [126]. Plutchik, R. (1984). Emotions: A general psychoevolutionary theory. In K. R. Scherer & P. Ekman (Eds.), *Approaches to emotion*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- [127]. Redican, W. K. (1982). An evolutionary perspective on human facial displays. In I. P. Ekman (Ed.), *Emotion in the Human Face* (2 ed., pp. 212-280). Elmsford: Pergamon.
- [128]. Rist, J. M. (1969). *Stoic philosophy*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- [129]. Roberts, R. D., & Matthews, G. (2001). Does emotional intelligence meet traditional standards for an intelligence? Some new data and conclusions. *Emotion*, *1*, 196-231.

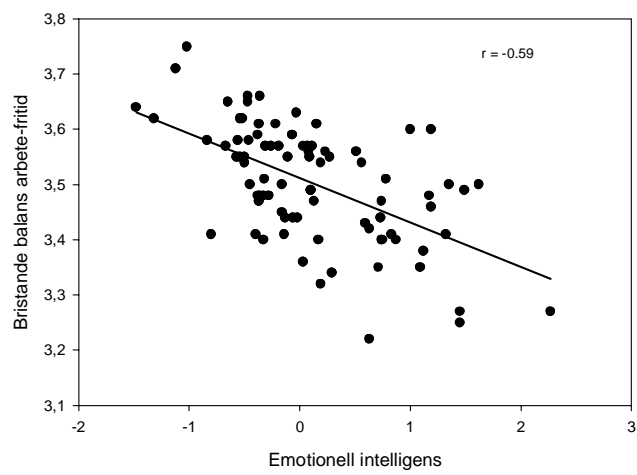
- [130]. Robertson, I. T., & Kinder, A. (1993). Personality and job competences: The criterion-related validity of some personality variables. *Journal of Occupational & Organizational Psychology*, *66*, 225-244.
- [131]. Roseman, I. J. (1984). Cognitive determinants of emotion: A structural theory. In I. P. Shaver (Ed.), *Review of Personality and Social psychology* (Vol. 5, pp. 11-36). Beverly Hills, CA: Sage.
- [132]. Ross, E. E. (1981). The aprosodias: functional-anatomical organization of the affective components of language in the right hemisphere. *Archives of Neurology*, *38*, 561-569.
- [133]. Rozell, E. J., Pettijohn, C. E., & Parker, R. S. (2002). An empirical evaluation of emotional intelligence: The impact on management development. *Journal of Management Development*, *21*, 272-289.
- [134]. Russell, D. (1996). The UCLA loneliness scale (version 3): Reliability, validity, and factor structure. *Journal of Personality Assessment*, *66*, 20-40.
- [135]. Russell, J. A. (1994). Is there universal recognition of emotion from facial expressions? A review of the cross-cultural studies. *Psychological Bulletin*, *115*, 102-141.
- [136]. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, *9*, 185-211.
- [137]. Salovey, P., Stroud, L. R., Woolery, A., & Epel, E. S. (2002). Perceived emotional intelligence, stress reactivity, and symptom reports: Further explorations using the trait meta-mood scale. *Psychology & Health*, *17*, 611-627.
- [138]. Schachter, S. (1951). Deviation, rejection, and communication. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, *46*, 190-207.
- [139]. Schachter, S., Willerman, B., Hyman, R., & Festinger, L. (1961). Emotional disruption and industrial productivity. *Journal of Applied Psychology*, *45*, 201-213.
- [140]. Schaie, K. W. (2001). Emotional intelligence: Psychometric status and developmental characteristics-- Comment on Roberts, Zeidner, and Matthews (2001). *Emotion*, *1*, 243-248.
- [141]. Scherer, K. R. (1993). Studying the emotion-antecedent appraisal process: an expert system approach. *Cognition and Emotion*, *7*, 325-355.
- [142]. Schutte, N. S., Malouff, J. M., Bobik, C., Coston, T. D., Greeson, C., Jedlicka, C., Rhodes, E., & Wendorf, G. (2001). Emotional intelligence and interpersonal relations. *Journal of Social Psychology*, *141*, 523-536.
- [143]. Schutte, N. S., Malouff, J. M., Simunek, M., McKenley, J., & Hollander, S. (2002). Characteristic emotional intelligence and emotional well-being. *Cognition & Emotion*, *16*, 769-785.
- [144]. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, *25*, 1-65.
- [145]. Sjöberg, L. (1997). *Studieintresse och studiemotivation*. Stockholm: Svenska Arbetsgivareföreningen och Institutet för individanpassad skola.
- [146]. Sjöberg, L. (2000). *Vad säger egentligen psykologiska test? (What do psychological tests really tell you?)* (SSE/EFI Working Paper Series in Business Administration 2000:9). Stockholm: Handelshögskolan, Sektionen för ekonomisk psykologi.
- [147]. Sjöberg, L. (2001). *Emotional intelligence and life adjustment* (SSE/EFI Working Paper Series in Business Administration 2001:8). Stockholm: Stockholm School of Economics.

- [148]. Sjöberg, L. (2001). *Emotional intelligence measured in a highly competitive testing situation* (SSE/EFI Working Paper Series in Business Administration 2001:13). Stockholm: Stockholm School of Economics.
- [149]. Sjöberg, L. (2001). Emotional intelligence: A psychometric analysis. *European Psychologist*, 6, 79-95.
- [150]. Sjöberg, L. (2001, 17 Augusti). Emotionell intelligens ingen framgångsgaranti. (Emotional intelligence no guarantee of success). *Svenska Dagbladet*, pp. 5.
- [151]. Sjöberg, L. (2001). På strövtåg i testdjungeln. *Personal och Ledarskap*(11), 46-49.
- [152]. Sjöberg, L., & Engelberg, E. (2002). Measuring and validating emotional intelligence as performance or self-report.
- [153]. Sjöberg, L., & Littorin, P. (2002). *Emotional intelligence, personality, and sales performance*. Unpublished manuscript, Stockholm: Testing Edge.
- [154]. Sjöberg, L., Svensson, E., & Persson, L.-O. (1979). The measurement of mood. *Scandinavian Journal of Psychology*, 20, 1-18.
- [155]. Smith, C. A., & Ellsworth, P. C. (1987). Patterns of cognitive appraisal in emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 475-488.
- [156]. Smith, C. A., Haynes, K. N., Lazarus, R. S., & Pope, L. K. (1993). In search of the "hot" cognitions: Attributions, appraisals, and their relation to emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 916-929.
- [157]. Sojka, J. Z., & Deeter-Schmelz, D. R. (2002). Enhancing the emotional intelligence of salespeople. *Mid-American Journal of Business*, 17, 43-50.
- [158]. Thingujam, N. S. (2002). Emotional intelligence: What is the evidence? *Psychological Studies*, 47, 54-69.
- [159]. Thorndike, R. L., & Stein, S. (1937). An evaluation of the attempts to measure social intelligence. *Psychological Bulletin*, 34, 275-285.
- [160]. Tischler, L., Biberman, J., & McKeage, R. (2002). Linking emotional intelligence, spirituality and workplace performance: Definitions, models and ideas for research. *Journal of Managerial Psychology*, 17, 203-218.
- [161]. Tobin, R. M., Graziano, W. G., Vanman, E. J., & Tassinary, L. G. (2000). Personality, emotional experience, and efforts to control emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 656-669.
- [162]. Tomkins, S. S. (1962). *Affect, imagery, and consciousness* (Vol. 1 The positive affects). New York: Springer.
- [163]. Tomkins, S. S. (1991). *Affect, imagery, consciousness* (Vol. 3 The negative affects). New York: Springer.
- [164]. Totterdell, P., & Holman, D. (2003). Emotion regulation in customer service roles: Testing a model of emotional labor. *Journal of Occupational Health Psychology*, 8, 55-73.
- [165]. van der Zee, K., Thijs, M., & Schakel, L. (2002). The relationship of emotional intelligence with academic intelligence and the Big Five. *European Journal of Personality*, 16, 103-125.

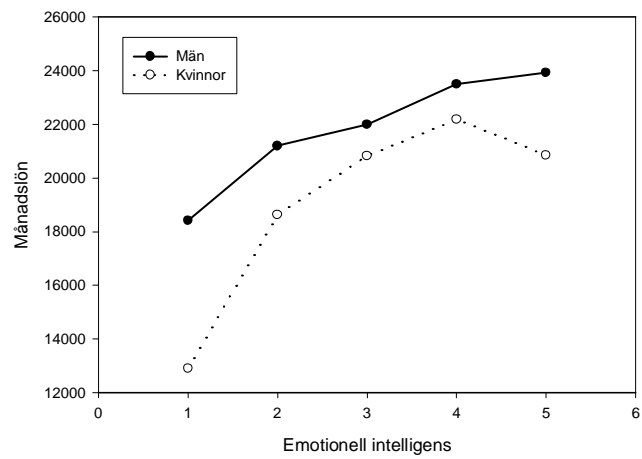
- [166]. Watson, J. B. (1913). Psychology as the behaviorist views it. *Psychological Review*, 20.
- [167]. Wolff, S. B., Pescosolido, A. T., & Druskat, V. U. (2002). Emotional intelligence as the basis of leadership emergence in self-managing teams. *Leadership Quarterly*, 13, 505-522.
- [168]. Wong, C.-S., & Law, K. S. (2002). The effects of leader and follower emotional intelligence on performance and attitude: An exploratory study. *Leadership Quarterly*, 13, 243-274.
- [169]. Young, K. (1998). *Caught in the net. How to recognize the signs of Internet addiction - and a winning strategy for recovery*. New York: Wiley.
- [170]. Zeidner, M., Matthews, G., & Roberts, R. D. (2001). Slow down, you move too fast: Emotional intelligence remains an "elusive" intelligence. *Emotion*, 1, 265-275.
- [171]. Zeidner, M., Roberts, R. D., & Matthews, G. (2002). Can emotional intelligence be schooled? A critical review. *Educational Psychologist*, 37, 215-231.

Figur 1. Antal dokument i PsychLit som behandlar emotionell intelligens, 1990-2002. (Under tiden 1872-1989 endast 6 dokument).

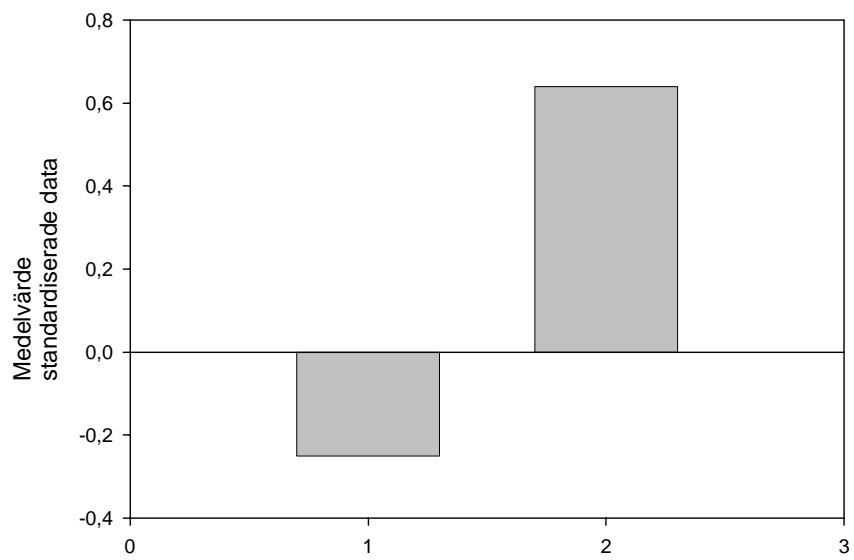

Figur 2. Sambandet mellan obalans arbete-fritid/familj och emotionell intelligens.

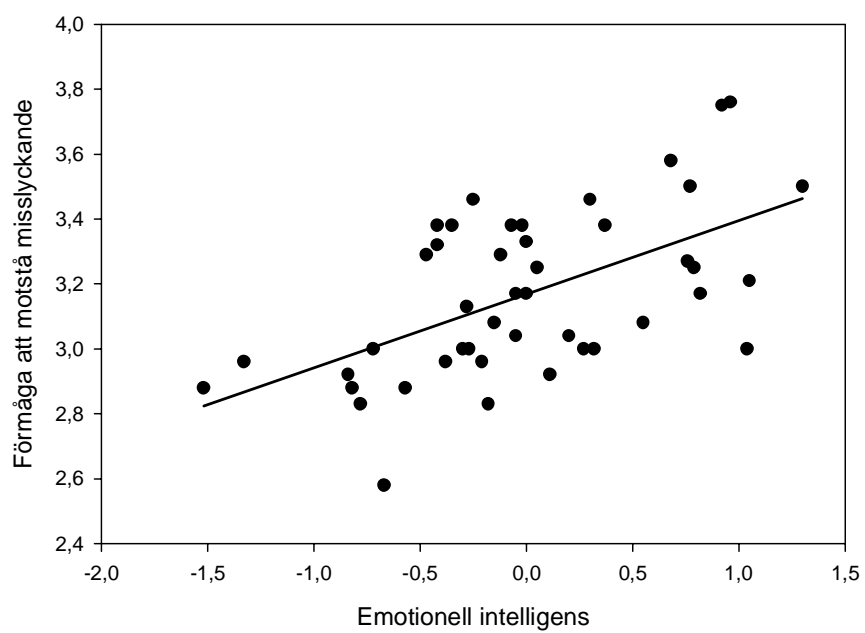

Figur 3. Sambandet mellan månadslön och emotionell intelligens för högskoleutbildade respondenter.

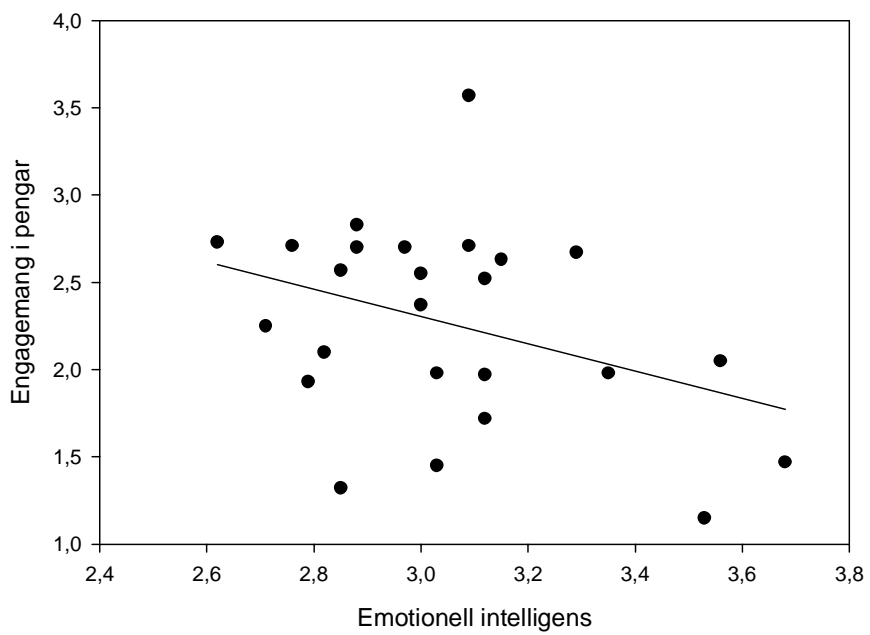

Figur 4. Könsskillnad i EI, i standardiserade värden. $p = 0.05$.

Figure 5. Förmåga att motstå misslyckande i relation till emotionell intelligens.

Figure 6. Samband mellan engagemang i pengar och EI, $r = -0,37$.

